

ב"ה • ערב יום־הכיפורים ה'תשפ"ה

1571

התקשרות

מצורף גם
לשבועון
כפר חב"ד

173058 / freidin levi

מוצאי יום הכיפורים תנש"א

הנשמות מעולם האמת מעוררות
לבוא לבית הכנסת להתפלל יחד
/ התוועדות עם הרבי

03

גליון זה יוצא לקראת יום הכיפורים וזמן שמחתינו' הבא לאחריו.

במדור 'התוועדות עם הרבי' הבאנו את דברי הרבי בהתוועדות יום ה'ארצי' של אמו הרבנית חנה, בקשר למנהג אמירת 'זכור' בבית הכנסת ביום הכיפורים, כי הנשמות מעולם האמת מעוררות את צאצאיהם, גם אלו שאינם פוקדים את בית הכנסת בשאר ימות השנה, להגיע לבית הכנסת ביום הכיפורים.

את מדור 'אור וחיות' בחרנו להקדיש לחג הסוכות, ומובא בזה מאמר מעניין העוסק בהשפעתה של עבודת בני ישראל על אומות העולם, על ידי ה'ניצחון' שמתבטא בעבודת חג הסוכות.

במדור 'לוח חב"ד' הכנסנו את המנהגים הרלוונטיים עד לאחר חג הסוכות ושמחת תורה.

הגליון הבא יצא אי"ה לקראת שבת בראשית הבאה עלינו לטובה.

גמר חתימה טובה, ושנזכה לשנת גאולה וישועה!

הנשמות הנמצאות בעולם האמת גורמות להתאחדות מיוחדת בעם ישראל. על ידן מתעוררים יהודים רבים לבוא לבתי הכנסת ולהתאחד עם כלל ישראל, ואותה התעוררות מיוחדת מתחוללת גם אצל אלו שכן באים לבתי הכנסת במשך כל השנה כולה.

התוועדות עם הרבי

04

עבודת עם ישראל בימי חג הסוכות משפיעה גם על אומות העולם, וגם עבורם מקריבים קרבנות. בחז"ל מופיע שלו היו עמי העולם יודעים עד כמה משמעותית עבודת ישראל בסוכות עבורם, היו מקיפים את ירושלים בשמירה חזקה על מנת שהכל יתבצע בצורה המיטבית. במאמר "ולקחתם" משנת תשל"ט, מדבר הרבי על משמעות ה'הילול' של אומות העולם את השם על שהיטיב עם ישראל, וכיצד גם זה משתלב בעבודה הכללית של חודש תשרי.

אור וחיות

קוראים יקרים!
לתשומת ליבכם, הגיליון הבא ייצא לאור בעזרת השם
לקראת שבת פרשת בראשית
הבאה עלינו לטובה

לוח חב"ד – 9 • עת לדעת – 27
זמנים ושיעורי השבוע – 31

חב"ד | צעירי
אגודת חב"ד
כל הלב לכל אחד

צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו
י"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונב
עורך: שלום בלוי

מו"ל: המרכז לעזרי שליחות, ת"ד 1122 כפר חב"ד

6084000 • 7474-0793 • ISSN 1571 • גיליון 1571

לתגובות, הערות וחומרים לפרסום: HitkashrutEdit@gmail.com

התמונות מפורסמות באדיבות חברת JEM ותודתנו נתונה להם

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד
לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי
מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
צוקללה"ה נבג"מ ז"ע

בתפילת "יזכור", הנשמות מעולם האמת מעוררות את כולם

(מהתוועדות ו תשרי תשמ"ג – התוועדויות, תשמ"ג, כרך א, עמוד 56)

ישנם יהודים שעל אף מצבם הרוחני במשך כל ימות השנה, באים הם לבית הכנסת לערוך "הזכרת נשמות" עבור הוריהם או סביהם. היות שאותו יהודי רוצה להתאחד עם נשמותיהם של הוריו וזקניו אשר בעולם האמת, יודע הוא ומרגיש שהדרך היחידה לכך היא לבוא לבית הכנסת, ולהתאחד עם רבים מישראל על ידי התפילה לקדוש ברוך הוא ואמירת המילים שנוסחו על ידי גדולי ישראל, כולל המילים "בעבור שבלי נדר אתן צדקה בעדו" [שבנוסח תפילת "יזכור"].

ביום הכיפורים מרגיש כל יהודי שמקומו וביתו האמיתי, אשר שם מתאחד הוא עם כל בני ישראל, כולל עם הנשמות הנמצאות בעולם האמת עד ראשית כל הדורות - הוא בית הכנסת, שבו מתפללים לקדוש ברוך הוא, לומדים תורה ומנדבים לצדקה.

ולכן, הרי הוא מתכוון בעצמו ומכין את בני ביתו לקראת יום הכיפורים, ביודעו שזהו יום מיוחד משאר ימות השנה, וייחודו של יום זה מתבטא בהתאחדות עם שאר בני ישראל במקום קדוש. ועד כדי כך, שעוד משך זמן לפני יום הכיפורים, כבר דואג אותו יהודי לקנות מקום בבית הכנסת.

נשמותיהם של הוריהם או סביהם של אותם יהודים, אשר בעולם האמת, הם אלה שפועלות עליהם לבוא לבית הכנסת ולהתאחד עם שאר היהודים הנמצאים בבתי הכנסת על ידי אמירת התפילות יחדיו.

ובזה רואים את המעלה הגדולה באחדותם של ישראל ביום הכיפורים על ידי הנשמות הנמצאות בעולם האמת, שעל ידן מתעוררים יהודים רבים לבוא לבתי הכנסת ולהתאחד עם כלל ישראל. והתעוררות זו מתבטאת גם במעשה בפועל, בנתינת צדקה בסבר פנים יפות במוצאי יום הכיפורים.

ואותה התעוררות מיוחדת מתחוללת גם אצל אלו שכן באים לבתי הכנסת במשך כל השנה כולה. כפי שרואים בפועל, שישינה התעוררות מיוחדת בעת "הזכרת נשמות", כאשר מזכירים את הנשמות הנמצאות בעולם האמת, ויודעים שבאותה שעה נמצאות נשמות אלו כאן למטה. וגם אלו שיוצאים מבית הכנסת בעת "הזכרת נשמות" - ויהי רצון שהוריהם יאריכו ימים ושנים - הרי יציאתם מבית הכנסת היא מפני שמסבירים להם שבעת "הזכרת נשמות" נמצאות בבית הכנסת כל הנשמות שבעולם האמת, ולכן בשעה זו צריכים הם להיות מחוץ לבית הכנסת. ואצלם נפעלת ההתאחדות עם הנשמות שבעולם האמת, עד לנשמותיהם של האבות והאימהות, על ידי יציאתם מבית הכנסת.

ועל פי זה מובן גודל העילוי הנפעל באחדותם של ישראל על יד הנשמות שבעולם האמת וביחד איתן. כלומר, שהעניין של "כולנו כאחד" הוא לא רק ביחס לאלו הנמצאים יחד בבית כנסת אחד, או אפילו ביחס לכל היהודים שחיים בעולם באותו דור - אלא האחדות היא עם כל נשמות ישראל שחיו בכל הדורות, החל ממתן תורה, שכולם עומדים "לפני השם" בתור מציאות אחת.

יהללך זר

מאמר "ולקחתם" תשל"ט ספר המאמרים מלוקט - תשרי, עמוד קמו
עבודת עם ישראל בימי חג הסוכות משפיעה גם על אומות העולם, וגם עבורם מקריבים קרבנות. בחז"ל
מופיע שם של עמי העולם יודעים עד כמה משמעותית עבודת ישראל בסוכות עבורם, היו מקיפים את
ירושלים בשמירה חזקה על מנת שהכל יתבצע בצורה המיטבית.

במאמר "ולקחתם" משנת תשל"ט, מדבר הרבי על משמעות ה'הילול' של אומות העולם את השם על
שהיטיב עם ישראל, וכיצד גם זה משתלב בעבודה הכללית של חודש תשרי.

ד' מינים מורים על ניצחון ישראל במשפט של ראש השנה.

סוכה וד' מינים מורים על אחדות, ובאופן שונה: סוכה – אחדות בעצם. ד' מינים – "מריבו
נעשה אחדות".

א. סוכה, ד' מינים

ולקחתם לכם ביום הראשון וגו',¹

...איתא במדרש²: "ישראל ואומות העולם באין לפני הקדוש ברוך הוא בראש השנה ולית אגן ידעין מאן
נצח [ואין אנו יודעים מי נצח], אלא במה שישראל יוצאין מלפני הקדוש ברוך הוא ולוליבין ואתרוגיהן
בידן אנו יודעים דישראל אינן נצחיא [הם המנצחים], לפיכך משה מזהיר להם לישראל ואומר להם
ולקחתם לכם כו'..."

ויובן זה בהקדים החלוק שבין סכה לד' מינים. דעם היות ששניהם מורים על ענין האחדות (פדלקמן),
אף על פי כן חלוק ביניהם:

שהאחדות דסכה היא אחדות בעצם. שאין בה (מלכתחלה) התחלקות פרטים. שלכן כל ישראל
ראויים לישיב בסכה אחת, לפי שסכה היא למעלה מהתחלקות.

מה שאין פן ענין מצות נטילת ד' מינים הוא שמריבוי נעשה אחדות.

דהגם שהם ד' מינים שונים ומן הקצה אל הקצה, כדאיתא במדרש³ דד' מינים שבלולב הם כנגד ד'
סוגים שבישראל, מהסוג שפנגד אתרוג שיש בו טעם וריח (תורה ומעשים טובים) עד להסוג שפנגד

1. אמור כג, מ.

2. תנחומא אמור יח, ועוד.

3. ויקרא רבה פרשה ל, יב: "פרי עץ הדר אלו ישראל. מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם
מעשים טובים."

כפות תמרים אלו ישראל מה התמרה הזו יש בו טעם ואין בו ריח כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים.

וענף עץ עבות אלו ישראל מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה.

וערבי נחל אלו ישראל מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים.

ומה הקדוש ברוך הוא עושה להם: לאבדן אי אפשר! אלא אמר הקדוש ברוך הוא יקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו."

עֲרָבָה שְׂאִין בָּהּ לֹא טַעַם וְלֹא רִיחַ, וְהֵם נַעֲשִׂים כְּלֵם אֲגוּדָה אַחַת...

הקשר בין ד' מינים לקרבנות החג – ע' פרים כנגד ע' אומות – שגם אומות העולם מתבררים ומודים שישראל נצחו בדיון.

הקשר של ההלל: הגוים מתבררים ומודים ש"גבר עלינו חסדו".

ב. קרבנות, הלל

וְהָיָה לְאַחֲרֵי מִצְוֹת יְשִׁיבָה בְּסֶפֶה וּמִצְוֹת נְטִילַת ד' מִיָּנִים בָּאָה הַמִּצְוָה דִּהְקִרְבַּת קִרְבָּנוֹת הַחֵג שֶׁנֶּקְרָם הֵם הָע' פָּרִים⁴ כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אֲמוֹת⁵.

דָּעַל יָדֵי הַקִּרְבַּת הָע' פָּרִים⁶ נַעֲשֶׂה בְּרוּר הָאֲמוֹת⁷.

וְיֵשׁ לומר, שֶׁהַשִּׁיכוֹת דְּבְרוּר הָאֲמוֹת עַל יָדֵי הַקִּרְבַּת הָע' פָּרִים לְמִצְוֹת נְטִילַת ד' מִיָּנִים הִיא:

כִּי תַכְלִית שְׁלָמוֹת הַנֶּצַחֵן דִּישְׂרָאֵל שֶׁמִּתְגַּלָּה עַל יָדֵי נְטִילַת ד' מִיָּנִים [דָּעַל יָדֵי שִׁישְׂרָאֵל לְדַבְרָהּ וְאֶתְרוּגְיָהּ בִּידֵן יוֹדְעִים ד' יִשְׂרָאֵל אֵינֶן נִצְוִחִיָּא", בְּנִזְכָּר לְעִיל מִמֶּדְרָשׁ] הוּא, שֶׁגַם הָאֲמוֹת יִסְכְּמוּ לָזֶה, וְעַל יָדֵי הַקִּרְבַּת הָע' פָּרִים כְּנֶגֶד ע' אֲמוֹת הֵם מִתְבָּרְרִים וּמִזְדַּכְכִּים וְעַד שֶׁהֵם מְסַכְּמִים לְהַנֶּצַחֵן דִּישְׂרָאֵל.

וְזוֹהִי גַם הַשִּׁיכוֹת דְּאִמְרַת הַלֵּל בְּז' יָמֵי הַסִּכּוֹת לְהַקִּרְבַּת הָע' פָּרִים⁸:

כִּי עַל יָדֵי הַבְּרוּר וְהַזְכּוּךְ שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּהָאֲמוֹת עַל יָדֵי הַקִּרְבַּת הָע' פָּרִים, נַעֲשֶׂה "הַלְלוּ אֶת הוֹי" כָּל גּוֹיִם שֶׁבָּחוּהוּ כָּל הָאֲמִים, כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ גוֹי⁹, שֶׁהַגּוֹיִם וְהָאֲמִים מְשִׁבְּחִים אֶת הוֹי" עַל זֶה שֶׁגָּבַר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ.

כשגוים מהללים את השם – נשלמת הכונה של דירה בתחתונים.

כשגוי מברך יהודי יש בזה הכנה לדירה בתחתונים – כי היהודי מבטא את הלמעלה מהעולמות, וההכרה של הגוי בו היא שהעולם מכיר באלוקות שלמעלה מהעולם.

מכיון שמצב זה של דירה בתחתונים הוא משימתו של כל יהודי – בוודאי יש לו הכחות לכך שיעבד את השם בצורה כזו, שגם הגויים "יהללו".

ג. אם ברכך גוי

וְהָיָה זֶה שֶׁהַגּוֹיִם וְהָאֲמִים מְהַלְלִים וּמְשִׁבְּחִים אֶת ה' עַל זֶה שֶׁ"גָּבַר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ" הוּא עֵינֵן נַעֲלָה בְּיוֹתֵר. וְעַד אֲשֶׁר (בְּפֶרֶט אַחַד) הוּא נַעֲלָה יוֹתֵר מִהֶעֱנֵן ד' "גָּבַר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ" כְּמוֹ שֶׁהוּא מַצֵּד עֲצָמוֹ¹⁰.

4. "כִּיֵּן שֶׁפֶר (שׁוֹר) הוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁבִּבְהֵמוֹת".

5. סוכה נה, ב ועוד.

6. "וְעַל דָּרָךְ זֶה עָלְשׁוּ עַל יָדֵי אִמְרַת פְּסוּקֵי הַקִּרְבָּנוֹת דָּע' פָּרִים, וְנִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפִתֵינוּ" (הושע יד, ג).

7. "הֵיֵינוּ, שֶׁעַל יָדֵי הַקִּרְבַּת שִׁבְעִים פָּרִים, מְגִינִים הָע' אֲמוֹת וּמַגִּלִּים אֶת תַּכְלִית הַבְּרִיאָה שִׁלְהֵם, דָּכַל הָעוֹלָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא לַצּוּוֹת (לְסִייעַ) לְזוֹה (לַיהוּדִי)... דְּאִמְרַתִּית עֵינִים שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם הוּא כְּמוֹ שִׁיחִיה לְעֵתִיד לְבֹא, לַצּוּוֹת (לְסִייעַ) לְיִשְׂרָאֵל...

ומכיון שכל הענינים והגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתנו... הנה הענין ד'והיו מלכים אומניך וגו' שיהיה לעתיד לבוא, הוא נעשה ע"י הקרבת ע' פרים בזמן הבית, וע"י "ונשלמה פרים שפתינו" משחרב ביהמ"ק וכו' בזמן הגלות" (ספר המאמרים, מלוקט, תשרי, ע' קל-קלא).

8. "זֶה שֶׁהַגּוֹיִם אֶת הַלֵּל בְּכָל יָמֵי הַחֵג הוּא לְפִי שֶׁהֵם חֲלֻקִּים בְּקִרְבָּנוֹתֵיהֶם".

9. תהלים קיז.

10. כלומר, מעבר למעלה העצומה בכך ש"גבר עלינו חסדו" והשם מתחסד עם עם ישראל – יש מעלה גבוהה עוד יותר, בכך שהאומות מודים ומהללים על כך את השם.

כי על ידי זה (שהגוים מהללים כו') נשלמת הפננה דנתאונה הקדוש ברוך הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו.

וזהו דאיתא בירושלמי¹¹ "אם ברכך גוי ענה אחריו 'אמן' שנאמר¹² 'ברוך תהיה מכל העמים'... דישאל הם למעלה מעולמות, ועל ידי שגוי מכיר מעלתו של ישראל ועד שמברך אותו, נעשה זה הכנה והקדמה¹³... לדירה לו יתברך בתחתונים.

והנה כיון שתכלית בריאת האדם הוא לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, שזה נעשה על ידי שעבודתו את ה' היא באופן כזה שגם גוים וכו' מכירים את מעלתו ועד שמברכים אותו, מובן, שלכל אחד ואחד מאלו נותנים כח מלמעלה על זה.

ובפרט בדורות האחרונים שלפני הגאולה, שצריך לגמור ולהשלים עשיית הדירה, שהנתינת כח על זה היא עוד יותר.

ויש לומר, דזהו גם מהטעמים על זה שספר כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר, שאדמו"ר מהר"ש (בעל ההלולא) היה נוסע בכל יום מימי החול לט"ל, ופעם (מצד סבה) נסע בדרך אחרת, וכל האנשים מעמי הארץ שהיו שם, כשראו אותו קרעו והשתחוו לפניו. וכששאלו אחר כך את אדמו"ר מהר"ש על דבר זה, ענה: "[אלא על מי נאמר] 'ברוך תהיה מכל העמים'?"

דהטעם על זה שכבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר ספר מארע זה וצוה לפרסמו, יש לומר שהוא בכדי להוסיף בהנתינת כח על זה לכל אחד ואחד מאלו.

דנוסף על הנתינת כח שעל ידי המארע עצמו, דכיון שמארע זה היה אצל נשיא, ד"הנשיא הוא הכל", הוא נתינת כח לכל אחד ואחד מאלו; הנה על ידי זה שנתגלה ונתפרסם על ידי נשיא, נתוסף על ידי זה עוד יותר בהנתינת כח.

הכוח לעבודה זו בכל השנה מתקבל בחג הסוכות, שאז כולם רואים ש"ישראל ניצחו". ומכיון שב'נצחון' עסקינו, הרי שיש מי שצריכים לנצח אותו – וגם הוא, הגוי המנגד, מתהפך ומהלל את עם ישראל.

ההוראה מזה: לא להתפעל מהתנגדויות, כיון שהם אמורים עוד להתהפך ולהלל.

הכוח לעבודה זו בכל השנה מתקבל בחג הסוכות, שאז כולם רואים ש"ישראל ניצחו".

ד. כוח מסוכות

ויש לומר, דהנתינת כח מלמעלה על עבודה זו היא (בעקר) בחג הסוכות. ועל ידי שבחג הסוכות יודעים כלם (גם הגוים כו') שישראל אינן נצחית¹⁴,

ונוסף שהם יודעים מזה, הם מסכימים לזה. ועד שהם מהללים כו' את ה' על זה ש"גבר עלינו חסדו" (כנ"ל), הנה מזה נמשכת נתינת כח על העבודה ד"ברוך תהיה מכל העמים" במשך כל השנה.

ויש להוסיף, דענין נצחון ("ישראל אינן נצחית") הוא שמנצחים את המנגד.

דמזה מובן, דזה שגלוי הנצחון בחג הסוכות הוא באופן שגם הגוים כו' מהללים כו', הוא, שגם אלו שהיו תחלה מנגדים, גם הם נהפכים לאוהבים, ומהללים כו' את ה' על זה ש"גבר עלינו חסדו".

ולכן, גם הנתינת כח שנמשכת מחג הסוכות על העבודה דברוך תהיה מכל העמים במשך כל השנה

11. ברכות סוף פרק ה.

12. עקב ז. יד.

13. הכנה והקדמה כי בעצם ענין דירה בתחתונים יתגלה רק לעתיד לבוא.

14. בשל ארבעת המינים, כמבואר במדרש שבתחילת המאמר.

היא גם בנוגע לאלה שהיו מנגדים, ברוך תהיה מכל העמים.

ומזה הורה לכל אחד ואחד מישׂראל:

שגם כשישנם לפעמים כאלה שמונעים ומעכבים אותו מעבודתו, אין זה צריך לגרם חלישות חס ושלום בעבודתו (ומכל שכן שאין מקום למחשבת יאוש חס ושלום), וכשמחליט למלאות את שליחותו מבלי להתחשב עם שום מניעות ועכבים, אזי יראה בגלוי בעיני בשר שכל המניעות אין בהם ממש, ואדרבא, הפנה בזה שיש לו מניעות הוא בכדי להגביה אותו למדרגה נעלת יותר, שתהיה לו העבודה דברורים וגם העבודה דנסיגנות (שלולי המניעות לא היה מגיע לעבודה זו, שהרי מבקשים, ונצטוינו לבקש, "אל תביאנו לידי נסיון"), שעל ידי זה גיע למדרגה נעלת יותר,

ועד שסוף סוף, גם אלו שמונעו וכו' יתפכו למסייעים ומברכים, "ברוך תהיה מכל העמים".

ועל ידי זה תשלם הפנה דנתאווה הקדוש ברוך הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו.

הבירור באומות העולם הוא רק באמצעות גילוי היחידה, ואכן עבודת סוכות באה בעקבות גילוי היחידה בתחילת החודש.

עבודת ראש השנה ויום הכיפורים הוא ב'יחידה'. בחג הסוכות מתגלה מה שהיה בימים הנוראים בהעלם – ועל כן אז הוא "גילוי היחידה". ובהתגלות הזו עצמה שלושה שלבים: (1) גילוי היחידה כנקודה אחת, בסוכה, שכל ישראל מתאחדים בתוכה. (2) שהאחדות הזו "נמשכת" בתוך כל השינויים של ישראל, בארבעת המינים השונים זה מזה – ומתאחדים. (3) האחדות הזו "כובשת" גם את האויב, שגם אומות העולם מודים שישראל נצחו.

ה. גילוי היחידה

והנה בכדי לפעל הברור דאמות העולם, ובפרט דאלו שמונעים, הוא על ידי התעוררות וגלוי בחינת יחידה שבנפש.

דכיון שהניצוצות שבהם הם בתכלית ההעלם וההסתר, לכן, ברור ניצוצות אלה הוא על ידי התעוררות נקדת הנפש שלמעלה מהתפשטות וגלוי, יחידה שבנפש¹⁵.

ובפשטות¹⁶, דעל ידי שמעורר בחינת היחידה שבו הוא עומד בתקף חזק.

שבכדי שיהיה לו תקף חזק לעבד עבודתו (מבלי להתחשב עם המנגדים) הוא על ידי התעוררות היחידה שבו.

ועל ידי תקף זה פעל סוף סוף גם על המנגדים שנהפכים למסייעים כו¹⁷...

ועל דרך זה הוא גם בהענין דברור הגוים כו' ("הללו את ה' כל גוים גו'") שבחג הסוכות, שזה בא לאחרי הגלוי דבחינת יחידה.

והענין הוא:

15. הדרגה הגבוהה ביותר בנשמה היא היחידה – נקודת החיבור בין הנשמה והאלוקות המוחלטת.

בחסידות מוסבר (במאמרי 'פדה בשלום') כי בעוד שכל התמודדות של האדם עם התנגדות מבקשת להכניע או 'לשכנע' את ההתנגדות, באמצעות התגברות של הקדושה שבאדם. הרי שהיחידה איננה מכירה כלל בהתנגדות. במבט של 'יחידה' הכל זה אלוקות, והיא תופסת גם את ההתנגדות כמשהו שבה לסייע ולא להתנגד.

ממש כפי המבואר כאן על מצב שבו המנגד הוא ה"מהלל" את השם ואת חסדו שגבר עלינו.

16. כאן בא הרבי להסביר כיצד הדברים 'עובדים', ואיך על ידי גילוי היחידה יושפע גם הגוי המנגד.

17. כאשר היהודי חי מכוח היחידה, הוא לא מכיר בכלל ב'מסכות' של העולם. הוא לא 'מתמודד' עם העולם, ולא 'מנצח', אלא הוא לכתחילה רואה את כל המציאות במשקפיים של "הכל אלוקות". ועל כן הוא לא מהסס, ולא חושב בכלל פעמיים, ומשתמש בעולם כדי לעבוד את השם.

תוקף ש'לו, מתוך אמונה פנימית יוקדת, לא יכולה להשאיר את העולם אדיש – ואכן, גם העולם מתנהג כפי שהיהודי רואה במשקפיו: הכל אלוקות!

דְּכָלִּילֹת הָעֲבוּדָה דְּעִשְׁרֹת יָמֵי תְּשׁוּבָה הִיא מַעֲמֶק הַלֵּב, "מַמְעַמְקִים קָרְאֵתִיהָ"¹⁸.

וְאוֹמֵר "מַמְעַמְקִים" לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁנֵי עוֹמְקִים, חִיָּה וִיחִידָה¹⁹.

וּבִפְרָט בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (הַתַּחֲלַת עֶשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה), וּמִכָּל שָׁכֵן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. שְׁבַעֲשֶׁרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה עֲצָמָם הֵוא "זְמַן תְּשׁוּבָה כּו' קֶץ מַחִילָה וְסִלְיָה"²⁰, שֶׁהָעֲבוּדָה אֲזֵי הִיא בְּבַחֲנֵינָת אַחַת (יִחִידָה) בְּכָל ג' הָעֲנִינִים דְּעוֹלָם שָׁנָה נִפְשׁ²¹.

וְהַגְלִי דְּבַחֲנֵינָת אַחַת (שְׁנַמְשָׁכָה בַּעֲשֶׁרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה וּבִפְרָט בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַכַּפּוּרִים) הֵוא בְּחַג הַסְּכּוֹת²².

וּבְהַגְלִי דְּבַחֲנֵינָת אַחַת בְּחַג הַסְּכּוֹת שְׁתֵּי דְּרָגוֹת:

דְּתַחֲלַת הַגְּלִי הֵוא עַל יְדֵי יְשִׁיבָה בְּסִפָּה, בַּחֲנֵינָת אַחַת, כָּל יִשְׂרָאֵל רְאוּיִים לִישֵׁב בְּסִפָּה אַחַת. וְהַגְּלִי זֶה הֵוא בְּבַחֲנֵינָת מִקְרִי. וְעַל יְדֵי מַצּוֹת נְטִילַת ד' מִיָּנִים נִמְשָׁךְ הַגְּלִי בְּפִנְיָמִיּוֹת, וְכַמְבָּאָר בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת...

וְעַל יְדֵי גְלִי הָאֲחֻדוֹת בְּהַפְרָטִים שְׁבִי־יִשְׂרָאֵל (ד' הַסּוּגִים שְׁבִכְלָל יִשְׂרָאֵל...), נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי מַצּוֹת נְטִילַת ד' מִיָּנִים עוֹד עֲנִין: שְׁעַל יְדֵם מִתְּגַלָּה שְׁיִשְׂרָאֵל אֵינוֹן נִצּוּחִיָּא, וּבִאֲפֹן שְׁגָם אֲמוֹת הָעוֹלָם מִסְפִּימִים לָזֶה, וְעַד שֶׁהֵם מִהֲלָלִים וּמְשַׁבְּחִים אֶת הָה' עַל זֶה שֶׁגָּבַר עָלֵינוּ חֲסִדּוֹ...

וְהִי רְצוֹן שְׁמִימָן שְׁמִימָתֵינוּ דְּסְכּוֹת ("וּלְקַחְתֶּם לָכֶם גו' וּשְׂמַחְתֶּם גו'") יָבוֹא בְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ לְשְׂמִיחָה הַכִּי גְדוֹלָה, "שְׂמִיחַת עוֹלָם עַל רֹאשִׁים"²³, בְּגִלְתָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יָבוֹא וְיִגְאָלֵנוּ וְיִוְלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.

18. תהלים קל, א. מזמור הנאמר בכל יום מידי עשרת ימי תשובה.

19. שני הכוחות העמוקים ביותר בנפש, הם חיה ויחידה. כלומר: בימים האלה ה'יחידה' בהתגלות.

וראו בהרחבה במאמר לשמחת תורה בנושא זה.

20. לשון הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ב הלכה ז.

21. העולם מחולק לשלושה ממדים: ממד המרחב (עולם), ממד הזמן (שנה), וממד הפרטים (נפש). בכל אחד מהם יש את נקודת ה'יחידה'. בממד הזמן זה היום הקדוש בשנה – יום הכיפורים. בממד המרחב, המקום הקדוש בעולם – קודש הקדשים. ובממד הפרטים, הנפש הכי קדושה בעולם – הכהן הגדול. ביום הכיפורים נכנס הכהן הגדול לקדש הקדשים.

22. "כִּידוּעַ בְּפִרוּשׁ הַקְּטוֹב" בְּכִסָּה לַיּוֹם חֲגוּנוֹ, שֶׁכָּל הָעֲנִינִים שְׁבַעֲשֶׁרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה הֵם בְּכִסּוֹ וְהָעֵלָם ("בְּכִסָּה"), מִתְּגַלִּים הֵם בְּחַג הַסְּכּוֹת.

וְהוּא שֶׁהָעֲבוּדָה דְּעִשְׁרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה קְשׁוּרָה עִם בְּכִיָּה, וְעַד שֶׁ"מִי שֶׁאֵינוֹ בּוֹכָה בַּעֲשֶׁרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה אֵינוֹ נִשְׁמָתוֹ שְׁלֵמָה",

מִה שֶׁאֵינוֹ כֵּן סְכּוֹת הֵוא "זְמַן שְׂמִיחָתֵינוּ" – כִּי שְׂמִיחָה הִיא דּוֹקָא מִדְּבָר שְׁבִיגִילִי.

וְעַל יְדֵי הַשְׂמִיחָה נִתְוַסֵּף עוֹד יוֹתֵר בְּהַגְלִי, דְּטַבַּע הַשְׂמִיחָה הִיא לְהוֹצִיא מִן הָעֵלָם אֶל הַגְּלִי, וְעַד שֶׁהִיא פּוֹרְצַת כָּל גְּדָרִים.

23. ישעיהו לה, י.

יום שישי

ט' בתשרי, ערב יום-הכיפורים

מהיום ועד אחר ב' דראש-חודש מרחשוון אין אומרים תחנון.¹
סדר כפרות:

תרנגול לבן. זמנו - באשמורת הבוקר של ערב-יום-הכיפורים.² הכפרות יהיו כפי חשבון בני-אדם שבבית, זכר לזכר ונקבה לנקבה, ולמעוברת³ שלושה: אחת בשבילה, וזכר ונקבה בשביל ספק הוולד.⁴

אומרים "בני אדם" עד "מצאתי כופר" פעם אחת, ואחר-כך אומרים פעם אחת "זה חליפתי" עד "ולשלום", ובעת אמירת "זה חליפתי". מסובבים שלוש פעמים את התרנגול/ת מעל הראש, וחוזרים ואומרים "בני אדם...". כסדר הזה עושים שלוש פעמים.

בסך הכול אמירת "בני אדם" עד "ולשלום" - שלוש פעמים. וסך הכול מסובבים תשע פעמים.⁵ אם היה פגם בשחיטה, צריך 'כפרה' אחרת. אך אם השחיטה היתה כדן, אפילו נמצא העוף טריפה, אין צריך אחרת.⁶

המהדרין, מכסים בעצמם את הדם בברכה (ברשות השוחט, שהמצווה מוטלת עליו, שיכבדו להיות שליח). כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מכסה את הדם על-ידי נוצה, בחמש תנועות.⁷

נוסח הברכה: "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו

על כיסוי הדם (ד' בפתח) בעפר (ב' בסגול).⁸
גם מי שמכסה את הדם בפעם הראשונה, לא יברך "שהחיינו".⁹

אחרי כפרות, לבש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בגדי משי, וגם לבנו אדמו"ר מהוריי"צ ציווה לעשות כן.¹⁰

נוהגים לזרוק את בני המעיים, הכבד והכליות על הגג או בחצר לאכילת בעלי-חיים, משום שראוי לרחם על הבריות כדי שירחמו עלינו מן השמים.¹¹

ראוי לתת את פדיון הכפרות לעניים או לקופות הצדקה בו ביום, ובהקדם האפשרי.¹²

אם נותנים את העופות עצמם לעניים, שאינם מתביישים בכך, יש להיזהר לתת לעניים היודעים (או ללמדם) כיצד להכשירים במליחה כדת וכדן. אסור להתענות היום - אפילו תענית חלום.¹³

בתפילת שחרית אין אומרים "מזמור לתודה"¹⁴, אבל אומרים "אבינו מלכנו"¹⁵. אין מאריכין בתפילת שחרית היום.¹⁶

מבקשים 'לעקאח' (עוגת דבש), וגם אוכלים ממנו.¹⁷ כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה נוהג לחלק 'לעקאח' לכל אחד ואחד כשהוא לבוש בגדי משי של שבת וחגור אבנט ומברך את כל אחד ואחד בשנה טובה ומתוקה.¹⁸

אין נהוג ללכת לקברי צדיקים.¹⁹

8. מסורת בע"פ, כנראה בשם אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע.

9. יש להכין מראש עפר (חול יבש, שגרגריו נפרדים, ולא גושים) למטה, לפני השחיטה, שיישפך הדם עליו.

10. ממתנים לבדיקת הסימנים ע"י השוחט - שלא תהיה ברכתו לבטלה, ומכסים ביד בעפר (כנ"ל) - ש"ע ונו"כ י"ד כח.

11. ש"ע אדה"ז א"ח ס' כב בקו"א א. וראה לקוטי שיחות ח"א ס"ע 288.

12. 'רשימות', חוברת ד' עמ' 17. וכן נהג הרבי, אוצר מנהגי חב"ד שם. וראה

מטה אפרים ס' תרנ"ס א.

13. ש"ע אדה"ז ס' תרה ס"ו.

14. ראה גם 'רשימות' שם.

15. ש"ע אדה"ז ס' תרה ס"א.

16. סידור אדה"ז, ובש"ע שלו ס' א (מהדו"ק) ס"ו, נא ס"א, ותו"ד ס"ו.

17. וראה לקוטי שיחות ח"א עמ' 426.

18. אוצר מנהגי חב"ד עמ' קעט, ודלא כלוח כולל-חב"ד.

19. נסמן באוצר מנהגי חב"ד עמ' קפ.

17. ספר המנהגים שם.

18. ספר המנהגים שם.

19. וראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' קפד.

1. לוח כולל-חב"ד, "א תשרי.

2. סידור אדה"ז. מי שאי-אפשר לו לעשות סדר הכפרות בערב יום הכיפורים, יקיים זאת יום או יומיים לפני-כן, כי כל עשרת ימי תשובה ימי כפרה הם (ראה פרמ"ג ס' תרה במשכבות ס"ק א. שדי חמד מערכת יוה"כ ס' א אות ב).

3. יש שדנו מאימתי נקראת מעוברת, אם מג' חדשים או ממ' יום עכ"פ. ולפני כן - אולי תפדה בצדקה.

4. סידור אדה"ז. וראה דיון אודות תאומים בזמנו בלקוטי שיחות חב"ב עמ' 59 הערה 36.

5. ספר המנהגים עמ' 58. י"א שבבית הרבי נהגו (כל אחד מבני-הבית) לקיים ב'כפרה' מעין ד' מיתות אחר סדר הכפרות: לדרוך עליה מעט - כעין סקילה, לגעת קלות בצווארה - מעין חנק, לשרוף מעט משערותיה - כעין שריפה (כפר חב"ד' גיליון 633 עמ' 23, מפי הרה"ח ר' חס"ד הברשטס), ראה מטה אפרים ס' תרה-תרה ס"ה.

6. שער הכולל פרק מד סוף ס"ב.

7. אוצר מנהגי חב"ד עמ' קעז, עיי"ש.

מרביתם בצדקה, ובפרט לפני תפילת מנחה.²⁰
הבעש"ט אמר: "מקול קישקוש המטבעות
בקערות, מתפרדים הקליפות"²¹.

מרביתם באכילה ובשתייה כשיעור שני ימים -
ערב יום-הכיפורים ויום-הכיפורים.²² וכל האוכל
ושותה בערב יום-הכיפורים, מעלה עליו הכתוב
כאילו התענה תשיעי ועשירי.²³

נוהגים לאכול 'קרעפכין' (כיסני-בצק ממולאים
בבשר)²⁴.

היום טובלים פרוסת המוציא בדבש²⁵, אבל על
השולחן שמים גם מלח.²⁶

אין לאכול היום אלא מאכלים קלים להתעכל,
כגון עופות ודגים. גברים לא יאכלו היום שום
וביצים כלל.²⁷

לפני טבילה ותפילת מנחה²⁸ נוהגים ללקות
ל"ט מלקות קלות ברצועה של עגל. הנלקה -
מוטה, ופניו לצפון.²⁹ סדר ההלקאה: על כתף
ימין, על כתף שמאל ותחתיהם באמצע²⁸, וחוזר
חלילה. המלקה והנלקה שניהם אומרים שלוש
פעמים פסוק "והוא רחום"²⁹, בכל הלקאה אומרים
תיבה אחת, סך הכול ל"ט תיבות.

אחרי מלקות יש לבדוק שלא יהיה על הגוף שום
חציצה²⁹ וטובלים שלוש פעמים, לפי שטבילה זו
היא משום תשובה, כגר המתגייר.³⁰

מנחה: הודו. פתח אליהו. ידיד נפש. וידבר
וקטורת³. שמ"ע של חול, ובתפילת לחש, אחר
'יהיו לרצון' הראשון, אומרים וידיו ו"על חטא"³¹.

בכל הווידוים: מתוודים בעמידה, ושוחים בעת
הווידוי³². מפסיקים קימעה במקומות המופסקים
במחזור בנקודותיים לאחריהם ("דיברנו דופי: -
"טפלנו שקר: - "קיישנו עורף:"). מכים על החזה
באותיות הא"ב של 'אשמנו' וגם באמירת "ואנחנו

הרשענו"³³, ובעת אמירת: "על חטא . . .", "ועל
חטאים . . .", "סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו"³⁴.
אין אומרים "אבינו מלכנו".³⁵

בסעודה המפסקת³⁵ - המאכלים יהיו ללא
מלח.³⁶

גברים לא יאכלו מאכלי חלב וחמאה ולא
תבלינים חריפים בסעודה המפסקת³⁷.

מפסיקים לאכול מבעוד יום³⁸.

הכנות לקראת היום הקדוש:

הדלקת הנרות: מברכים: "להדליק נר של שבת
ושל יום-הכיפורים", ו"שהחיינו"³⁹.

מרביתם בנרות בבית-הכנסת.⁴⁰

כל איש נשוי מדליק "א לעבעדיגע ליכט" [=נר
חיים]. ולנשמת הוריו שנפטרו - נר נשמה.⁴¹

חתן בשנת הנישואין שלו, שלבש ה'קטל'
לחופה, אינו לובשו ביום-הכיפורים.⁴² אבל ר"ל
בשנת האבלות - ילבשו.⁴³

אין להיכנס בקיטל לבית הכיסא.⁴⁴

מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליה לפני
השקיעה.⁴⁵

נועלים נעלי בד, גומי וכל סנדל שאינו של עור,
ודלא כהמחמירים בזה.⁴⁶

לפני ההליכה לכל נדרי - ברכת הבנים והבנות.⁴⁷
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג לברך אז את תלמידיו

33. מנהג הרב, אוצר מנהגי חב"ד עמ' רא.

34. ספר השיחות תש"א עמ' 151.

35. יאכל לפחות כזית פת, כדי לברך ברכת המזון (סדר ברכת הנהנין פ"ב
ס"א). אם יודע שלא יאכל כביצה פת, לא יברך על נטילת ידים (ש"ע
אדה"ז ס' קנח ס"ב).

36. ספר השיחות תרצ"ז עמ' 157.

37. ש"ע אדה"ז ס' תר"ח ס"ח.

38. ס' תר"ח ס"א-ג. רגילים להפסיק בזמן שנקבע להדלקת הנרות.
וכשמפסיק לפני-כן, טוב להתנות לפני ברכת המזון, שעדיין אינו מקבל
עליו את התענית - שם ס"ז.

39. מחזור השלם, לוח כולל-חב"ד.

40. ש"ע אדה"ז ס' תרי ס"ד. לוח כולל-חב"ד.

41. במטה אפרים ס' תרג ס"ח כתב, שאת נר הנשמה גם אשה (פנויה)
מדלקת, ושמדלקים רק אחד (גם אם שני ההורים נפטרו). שם ובאלף
המגן ס"ח יק ישנן דעות שונות איהו מהנרות יהיה בביתו ואיהו בבית-
הכנסת, ובש"ע אדה"ז ס' תרי ס"ד איתא, שר חיים הוא בבית הכנסת.
ולכן מביא בשבח המועדים עמ' 44 שר הנשמה יהיה בבית ויבדיל עליו
במוצאי יום הכיפורים.

42. ספר המנהגים עמ' 58. גם קיטל אחר לא ילבש, אג"ק ח"ו עמ' קעב.

43. אוצר מנהגי חב"ד עמ' קצח.

44. ש"ע אדה"ז ס' כא ס"ג.

45. ראה פסקי הסידור אות מב. ואין מסירין אותו בלילה, מפני שהדבר
ידוע שאין מתכוונים לשם ציצית, אלא כדי להידימות למלאכים - ע"פ
ש"ע אדה"ז ס' יח ס"ד.

46. ספר המנהגים עמ' 46 לענין תשעה באב.

47. ספר המנהגים ע' 58.

20. מטה אפרים ס' תרו ס"ג.

21. לוח כולל-חב"ד. ספר בעש"ט על התורה, לר"ה וי"כ, אות מח.

22. סידור אדה"ז.

23. ש"ע אדה"ז ס' תרד ס"א.

24. היום יום ח"ב.

25. ש"ע אדה"ז ס' קסז ס"ח.

26. ש"ע אדה"ז ס' תרח ס"ח.

27. ש"ע אדה"ז ס' תרו ס"א-טו (בשינויים).

28. אוצר מנהגי חב"ד עמ' קפח (וע"ע רמב"ם הל' סנהדרין פט"ז ה"ט).

29. מטה אפרים ס' תרו ס"ח.

30. ש"ע אדה"ז ס' תרו ס"ב. גם נשים נשואות טובלות, עיי"ש ס"א.

31. ש"ע אדה"ז ס' תרו ס"א-ג. לכאורה, אין להכות על החזה ב"סלח לנו"
בתפילה זו, שהרי אין בה תחנון אלא רק הווידוי שבסופה, וכהוראה:
"על-חטא אומרים רק כמה שצריך" (לקוטי שיחות ח"ט עמ' 386). ועצ"ע

מלשון הרבי בנדון בס' המנהגים ר"ע 65: "ממוצאי (ולא: מערב) יוה"כ פ...".

32. ש"ע אדה"ז ס' תרו ס"ז.

הישיבה, כשהוא לבוש בקיטל ובטלית.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בירך את נכדו, כשידי למעלה מראשה של כל אחת ואחת.⁴⁸

רבותינו נשיאינו היו מברכים בנוסח "יברך"⁴⁹. אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי התהלים שקודם "כל נדרי") וידוי - 'אשמנו' ועל-חטא, וכן נהגו רבותינו נשיאינו.⁵⁰

שבת-קודש

י' בתשרי, ליל יום-הכיפורים

אין מדקדקים לומר "כל נדרי" מבעוד יום.⁵¹

לפעמים היה מורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו", ואחר-כך אמרו את תשעת מזמורי התהלים קטו-קכג שקודם "כל נדרי"⁵².

פותחין הארון, ומוציאים לפחות שלושה ספרי תורה.⁵³ ומצווה גדולה לקנות החזקת 'ספר ראשון'⁵⁴. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג להחזיקו.⁵¹

שני אנשים כשרים פונים עם ספרי-התורה למקום הש"ץ (המצטרף לבית-הדין). עומדים עם ספרי-התורה בסמוך לו, ואין מקיפין את הבימה, ואין עומדים איתם על הבימה.⁵¹

מתחילים "ה' מלך תגל הארץ..."

פסוק "אור זרוע" - פעם אחת ובקול רם.

"על דעת המקום... בישיבה של מעלה" צריך הש"ץ (בלבד) לאמרם בקול נמוך, אך באופן שהעומדים סביבו, שהם בית-דין, ישמעו זאת.⁵⁵

"כל נדרי": גם הקהל אומרים זאת בלחש (אך באופן שישמע לעומדים בסמוך) יחד עם הש"ץ.⁵⁶

"ויאמר ה' סלחתי כדברך" - אומר הקהל ג' פעמים ואחר-כך הש"ץ ג' פעמים.⁵⁷

הש"ץ מברך "שהחיינו" בקול רם, והקהל מברך כל אחד לעצמו בלחש, ויזוהרו לסיים קודם שיסיים הש"ץ, כדי שיוכלו לענות אמן אחר ברכתו.⁵⁸

יש להכריז בבית-הכנסת, שאלו שברכו "שהחיינו" בשעת הדלקת הנרות - לא יברכו עתה.⁵⁹

מחזירים את ספרי-התורה, וסוגרים הארון.

קבלת שבת - מתחילים "מזמור לדוד". ב"בואי בשלום": "גם ברנה ובצלה".

תפילת ערבית - "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - אומרים בקול רם.⁵⁹

אחר עלינו - קדיש יתום, ארבעה מזמורי תהלים א-ד (באמירת שמות הוי"ה שבהם, מכוונים שניקוד כל שם הוא כמו בתיבת 'בברית', כנדפס במחזור), קדיש יתום. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג לומר אחר-כך את כל התהלים.⁶⁰

קריאת-שמע שעל המיטה - כמו בשבת ויום-טוב. "ברוך שם" - בקול רם. אין אומרים 'תחנון' ו"על חטא".⁶¹

קודם השינה אומרים תשעה מזמורי תהלים ככד-קלב.⁶²

מי שחייב לאכול ביום-הכיפורים⁶³, אינו מקדש ואינו צריך לבצוע על לחם משנה. אבל אומר בברכת המזון "עלה ויבוא", ואומר "ביום הכיפורים הזה, ביום סליחת העון הזה, ביום מקרא קדש הזה".⁶⁴

מחנכים את הילדים (בנים ובנות) - הבריאם

58. שו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ח.

59. שם ס"ט.

60. אוצר מנהגי חב"ד עמ' ריב-ג [בס' שבח המועדים עמ' 46 הביא שהוא מנהג ותיקין, משל"ה מסכת יומא], ושם: שהרבי היה יושב במקומו ומסיים התהילים עם הציבור, ובסיימו, נעמד ואומר היה-רצון שלאחר אמירת התהלים בשבת וי"ט. בצאתו, כמדומה שאינו מאחל 'גמר חתימה טובה' וכדומה.

61. ספר המנהגים עמ' 59. במחזורים דלהלן בהערה הבאה, נדפס לומר נוסח "ריבון העולמים" בסוף ק"ש, ואכן י"א (בשם הרה"ח רש"ח קסלמן ע"ה) זאת בכל ימות השנה, מכיוון שהזכרת העון שם אינה אלא סיפור דברים.

62. ספר המנהגים עמ' 54. משמעות 'קודם השינה' (ולא 'קודם ק"ש שעל המיטה') היא, ללאוה, בזמן הקרוב ביותר לשינה (לפי אדה"ז שאין מפסיקין במאומה בין ברכת המפיל לשינה). ובמחזור השלם, הוצאת קה"ת כפר חב"ד, ימי הסליחות תשמ"ז ושלאחר-כן, נדפסו המזמורים הללו לפני ברכת המפיל.

63. לעניין שיעורי אכילה ביום-הכיפורים - ראה 'שיעור מקוור' עמ' קפא. 64. שו"ע אדה"ז סי' קפח סי"א; תרי"ח סי"ח (בשער הכולל פל"ד ס"ט כ' שבסידורו פסק שלא לומר זאת, אבל בפסקי הסידור אות קפה נחלק עליו). ואם שכח לומר יעלה ויבוא, ונוכח אחר שסיים ברכת בונה ירושלים - לא יחזור (קיצור שו"ע סי' קלג סי"ח. משנה ברורה סי"ס ז).

48. אוצר מנהגי חב"ד עמ' קצד.

49. שם עמ' קצה, ומציין לשיחת ליל שמח"ת וש"פ בראשית (ב) תשד"מ, ע"י"ש.

50. לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדה"ז סי' תרו ס"ס ב, למרות שלא נדפס במחזור. אדמו"ר מהורש"ב היה מאריך קצת בדידיו זה ('רשימות' ד, עמ' 17). הרבי היה אומר זאת בקביעות ('הרה"ח ר' ישראל שי' גליצנשטיין).

אין אומרים 'תפילה זכה', אוצר מנהגי חב"ד עמ' ר.

51. אוצר מנהגי חב"ד עמ' רב, למרות האמור בשו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ד.

52. שם עמ' רב-רג. פעם אחת הורה הרבי לנגן 'ופרצת' (הנ"ל).

53. המלך במסיבו ח"ב עמ' כא.

54. סידור אדה"ז. ובהמשך במסיבו שם עמ' כב, שניתן לסדר 'מכירה פומבית' גם על שאר הספרים.

55. יגדיל תורה (נ"י) גיליון ב עמ' נב בשם הרבי נשיא דורנו.

56. שו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ג.

57. ספר המנהגים עמ' 63.

מגיל תשע והכחושים מגיל עשר - להתענות לשעות. ובזמננו אין מדקדקים שיתענו בני ובנות אחת-עשרה כל היום⁶⁵.

מה שנהגו המון העם לענות את התינוקות בליל יום-הכיפורים ואף כשצריכים לאכול מונעים זאת מהם - טעות היא בידם⁶⁶.

ילדים הזקוקים לאכילה ביום הקדוש, יש להשגיח עליהם שלא יאכלו אכילה גסה, ושיברכו כדן⁶⁷.

היוצא לשירותים בליל יום-הכיפורים אחר התפילה, יגיע במקומות המכוסים כדי שיצטרך ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ולברך "אשר יצר" בידיים טהורות. אבל ביום, די בכך שעשה צרכיו, אף לקטנים, כדי ליטול כאמור, מכיוון שצריך להתפלל אחר-כך⁶⁸.

שחרית - יטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. לאחר שניגב ידיו, מעביר המגבת על-גבי עיניו, להעביר מהן חבלי שינה. אם עיניו מלוכלכות, מותר לרחצן להעביר הלכלוך ולא יותר⁶⁹. מותר להשתמש בממחטות לחות (החתוכות מאתמול) אם הלחות היוצאת מהן מועטת כל-כך עד שהיד הנרטבת לא תוכל להרטיב יד אחרת. אין מברכים "שעשה לי כל צרכי".

הכוהנים נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע⁷⁰.

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים "ג מידות, ואחר-כך "ריבוננו של עולם", ככתוב במחזור.

קוראים בתורה, חוץ מן המפטיר⁷¹, בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת "ויעזור", קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו"מי שבירך".

בהזכרת נשמות אומרים "בן פלונית"⁷².

מי שיש לו אב ואם - יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות⁷³. אבל בשנה הראשונה למות אביו או אימו, נשאר בבית-הכנסת, אבל אינו אומר "יזכור"⁷⁴. אחר-כך אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות יכול לומר "אב הרחמים"⁷⁵.

אם יש מילה בבית-הכנסת מלים קודם "אשרי". ומברכים על הכוס ומטעימים לתינוק הנימול פעם נוספת, חוץ ממה שנותנים לו לטעום כשאומרים "בדמייך חיי". אם המילה מחוץ לבית-הכנסת יחזירו את ספר-התורה לפני שיוצאים⁷⁶.

מכניס מגבות וכדומה כדי לפורסן, להפסיק בין פני המשתחוים ב"עלינו" וב"הכוהנים" לבין הקרקע.

"אתה כוננת" צריך הש"ץ לומר כך: לצעוק 'אתה', להפסיק קימעה, ואח"כ להמשיך ולומר "כוננת עולמך"⁷⁷.

"מה שאומרים בסדר עבודה . . 'חטאו, עוו, פשעו . . בני-ישראל' - אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו אותן 'בית ישראל', ויפה עושים המכים על ליבם כדרך שעושים באמירת 'אשמנו'⁷⁸.

הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: בכריעה - תחילה כריעה על ברכיו וגודלי רגליו. אחר-כך על גודלי ידיו, וההשתחוואה (מתרומם מברכיו). במצחו מגיע עד הרצפה, ונשאר עומד על אצבעות רגליו וגודלי ידיו⁷⁹.

בין תפילת מוסף לתפילת מנחה מפסיקים, באם אפשרי, לכל הפחות שלושת רבעי שעה⁸⁰.

קריאת התורה במנחה - בנגינת הטעמים הרגילה⁸¹.

זמן תפילת 'נעילה' מתחיל כשהחמה בראש

73. קיצור שו"ע קלג, כא. ולכאורה כ"ה גם אם נפטר לו ר"ל בן או בת, ועיין.
74. הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בחוברת 'תוכן ענינים' - לה"ק - גיליון נו, חג הסוכות תשכ"ה (והיא 'משנה אחרונה' כלפי המובא בשערי הלכה ומנהג יו"ד עמ' שפג' "לומר באופן שלא יהיה ניכר", וחבל שלא הובאה כלל בספר זה), הובאה בשלימותה באוצר מנהגי חב"ד עמ' רכא-ב.
75. הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע - המלך במסיבו ח"ב עמ' נח. ושם, שפעם בשנת תשי" הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו להר"ל גרונר שיאמר זאת.
76. לוח כולל-חב"ד, ע"פ שו"ע אדה"ז סי' תרכ"א סי"ה. (מש"כ שם לומר איזה מזמור, צ"ע, שהרי מהוריי"צ אומר פסוקי 'ידעתי...' לפני הקדיש).
77. סה"ש תש"ד עמ' 25-26.
78. שו"ע אדה"ז סי' קיג סו"ס ג.
79. 'רשימות' חוברת ד עמ' 10. וראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' קלב.
80. ספר המנהגים עמ' 59.

אדמו"ר מהורש"ב ואדמו"ר מהוריי"צ למדו ביוה"כ את כל שיעוריהם הקבועים, גם השיעורים בנגלה (נסמן באוצר מנהגי חב"ד עמ' רלא-ב).
81. אוצר מנהגי חב"ד עמ' רלג.

65. שו"ע אדה"ז סי' תרט"ז סי"ה וסי"א.
66. אלף המגן למטה אפרים סי' תרט"ז סי"ה.
67. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ז עמ' ב.
68. שו"ע אדה"ז סי' תרי"ג סי"ה.
69. שם סי"ב-ג. לענין נט" - גם ספר המנהגים עמ' 59, וביאורו באג"ק ח"ג עמ' קמד.
70. לקוטי שיחות ח"ט סי"ע 386, ממטה אפרים תרי"ג סי"ח (ובסי' תרכ"א שו"ע, שהלויים נוטלים רק עד סוף קשרי אצבעותיהם) וראה אלף למטה תרי"ג סי' ט, שבה המועדים עמ' 50 וש"נ.
71. גם בנטיילת ידים שחרית יטלו הכהנים עד פרק הזרוע (כדעת הקיצור שו"ע סי' קלג סי"ו - הוראת הרבי, אוצר מנהגי חב"ד עמ' ריז), ומ"מ ישונו ויטלו ידיהם לסירוגין במוצאי יוה"כ (לקו"ש שם).
72. ודלא כמנהג העולם, אוצר מנהגי חב"ד עמ' רכ.
73. סידור 'תורה אור' עמ' 259, המלך במסיבו ח"ב עמ' קסו. כף החיים סי' רפד סי' לו ע"פ זוהר ח"א פדא.

האילנות, היינו קרוב לתחילת השקיעה⁸².

לפני "אשרי" פותחין הארון⁴⁹, ונשאר פתוח עד אחרי התקיעה⁸³.

בחצי קדיש שלפני תפילת נעילה ובקדיש תתקבל שאחריה, אומרים "לעילא ולעילא מכל"⁴⁹.

בנעילה אומרים "חתמנו" (בתפילה וב"אבינו מלכנו", במקום "כתבנו"), ו"חתום" (במקום "וכתוב"), "ניזכר ונחתם" (במקום "ניזכר וניכתב"). אומרים "היום יפנה" גם אם כבר העריב היום⁴⁹. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג לומר "ואוצרך הטוב לנו - תפתח", עם הפסק לפני תיבת "תפתח", ו"לנו" נמשך למעלה⁸⁴.

באמצע קדיש תתקבל, אחרי "דאמירן בעלמא ואימרו אמן", מנגנים 'מארש נפוליון'⁸⁵, ואחר-כך תוקעים תקיעה אחת⁴⁹.

מעיקר הדין, מותר לתקוע אפילו בין השמשות⁸⁶. אבל כמה פעמים אירע בבית-המדרש של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו שהש"ץ סיים את תפילת נעילה לפני צאת הכוכבים, והאריך כ"ק אדמו"ר בניגון "אבינו מלכנו" וניגון מארש נפוליון עד צאת הכוכבים⁸⁷. ומאחר שהמון העם סומכים על התקיעה ומסיימים מיד אחריה את הצום, יש להיזהר בכל מקום שלא לתקוע לפני צאת הכוכבים.

מוצאי יום-הכיפורים

"המנהג שהש"ץ במוצאי יום-הכיפורים צריך להיות מי שיש לו אב ואם" - לא ראיתי. ובבית-הכנסת כאן אין נוהגין כן⁸⁸.

תפילת ערבית והבדלה - בקיטל וטלית, אבל כבוע, והטלית על הכתפיים⁴⁹.

מי ששכח ואמר "המלך הקדוש" או "המלך המשפט" אינו חוזר⁸⁹, אבל אם אמר "זכרנו לחיים" פוסק ומתחיל "מלך עוזר", ואם כבר אמר "וכתבנו בספר החיים" - גומר תפילתו, ומתפלל

שוב בתורת נדבה⁹⁰.

במוצאי יום-הכיפורים אומרים: 'גוט יום-טוב'⁴⁹. ובליובאוויטש, באולם הקטן, הכריזו זאת⁹¹.

מי שכבה נרו, ידליקנו שוב במוצאי יום-הכיפורים עד תומו⁹².

צום יום-הכיפורים הוא כ"ו שעות⁹³, ויש להקל בזה ולצום קצת יותר מכ"ה שעות⁹⁴.

קודם הבדלה וקידוש לבנה צריך ליטול ידיים שלוש פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע, כמו נטילת ידיים שחרית ביום רגיל, אבל בלא ברכה. וגם הכוהנים שכבר נטלו ידיהם לנשיאת כפיים עד פרק הזרוע, אף אם נטלו אז לסירוגין, צריכים ליטול ידיהם כנ"ל⁹⁵.

הבדלה - יין, בשמים, נר, הבדלה. ומברכים דווקא על נר ששבת (שדולק מערב יום-הכיפורים).

ואם אין רק נר בית-הכנסת, ידליק נר אחר ממנו ויברך על שניהם. ובבית מדיק עוד נר מהנר ששבת בביתו ומברך על שניהם. ואם אין בביתו נר ששבת, יביא מבית-הכנסת. ואם אי-אפשר, יברך על נר שהודלק מנר בית-הכנסת⁹⁶.

כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע היה מדייק (רק בהבדלה זו) לעשות הבדלה בעצמו⁹⁷.

בכל השנה אין נותנים מהשיריים של כוס הבדלה (אלא אם ברכו עליו ברכת המזון), מה שאין כן במוצאי יום-הכיפורים אפשר לתת⁹⁸.

אחרי הבדלה מקדשים את הלבנה - בחגירת אבנט ובסידור [אבל לאו-דווקא בטלית וקיטל⁹⁸], ונכון לרחוץ את הפנים ולנעול נעליים לפני כן⁹⁹.

במוצאי יום-הכיפורים - סעודה חשובה¹⁰⁰. עריכתה בהרחבה, ממשיכה גשמיות על כל

90. קצות השלחן סי' כא ט"ד ובבדי השלחן שם ס"ק ט.

91. ספר השיחות תרצ"ז עמ' 155 (כאחד מ"המנהגים המקובלים, שיש להם יסוד").

92. מטה אפרים סי' תרי ט"ו, ועיי"ש עוד.

93. ספר השיחות תש"ה עמ' 21: "הטעם ידוע". ובהערות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו שם "כנגד שם הוי"ה - מרשימות שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר". ונמצא ב'רשימות' ד' עמ' 18, עיי"ש.

94. אג"ק ח"י עמ' רצו (ע"פ המכתב המקורי, הגרש המופיע בו אחר תיבת "שלדידי", הוא טה"ד. וא"כ, תיבה זו משמעה: לדעת הרבין).

95. לצורך שלילת התפשטות הטומאה לאחר סור קדושת היום - לקוטי שיחות ח"ט עמ' 386.

96. שו"ע אדה"ז סי' תרכד ס"ה-ו.

97. אוצר מנהגי חב"ד עמ' רמח. וראה 'רשימות' חוברת ד עמ' 10.

98. ראה אופני הנהגה שונים באוצר מנהגי חב"ד שם.

99. לוח כולל-חב"ד.

100. שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ד ס"ט, המלך במסיבו ח"א עמ' רמו. וראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' רנ.

82. שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ג ס"ב.

83. ספר המנהגים עמ' 64. לוח כולל-חב"ד.

84. שמועות וסיפורים ח"א עמ' קז, וכך מפוסק ומוסבר גם בספר המאמרים תרפ"ז ס"ע כא. ובלקיד דף נטא, איתא מהאי-טעמא לעשות אתחלתא אחר תיבת 'ואוצרך'.

85. ספר הניגונים, ניגון קע.

86. שו"ע אדה"ז סי' תרכג סעיף יא.

87. אוצר מנהגי חב"ד עמ' רמב, והוא מלוח חב"ד תשנ"ג.

88. אג"ק ח"ג עמ' רכ. זאת למרות שבעבר, הקפידו אנ"ש על כך (הרה"ח רש"ח קסלמן ע"ה) - אוצר מנהגי חב"ד עמ' רמה.

89. שערי תשובה סי' קיח ס"ק א. דרך החיים סי' לג. מו. עב.

השנה¹⁰¹.

טובלים פרוסת המוציא בדבש¹⁰², אבל על השולחן שמים גם מלח¹⁰³.

אין מברכים "שעשה לי כל צרכי", עד למחר בברכות השחר⁴⁹.

מתעסקים או על כל פנים מדברים על דבר עשיית הסוכה⁴⁹. אצל כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע לא התעסקו במוצאי יום-הכיפורים בבין ובעשיית הסוכה ממש¹⁰⁴.

יום ראשון

י"א בתשרי

מחרת יום-הכיפורים נקרא "בשם השם" (ג-ט"ס נאמען)⁴⁹.

משכימים לבית-הכנסת¹⁰⁵.

אין מתענים עד אחר אסרו-חג. וחתן ביום חופתו - בין יום-הכיפורים לחג הסוכות, מתענה¹⁰⁶.

יום רביעי

י"ד בתשרי, ערב חג הסוכות

עורכים מגבית ומחלקים 'צורכי החג' לחג-הסוכות לאלו הנצרכים (בדומה ל'מעוץ חטים' לחג-הפסח)^{77 107}. וכן מחלקים ד' מינים (שצריכים להיות "לכם"), ומה טוב להשתדל שלכל אחד ואחד תהיה סוכה משלו¹⁰⁸.

בניית הסוכה¹⁰⁹

"כ"ק מו"ח אדמו"ר [מהור"צ] וכן אאמו"ר [הרה"ח ר' לוי יצחק] לא עסקו בעצמם בעשיית הסוכה¹¹⁰.

מכיוון ש"תשבו כעין תדורו" - צריכה להיות לכל משפחה סוכה לעצמה, בדוגמת מה שבכל השנה היא גרה בדירה משלה. ובפרט שגם עשיית הסוכה היא מצווה, ובכיוצא בזה "מצווה בו יותר מבשלוחו"¹¹¹.

אין שום הידור שתהיה הסוכה מחוץ לבית דווקא, אלא ניתן להסיר את הגג ולהניח סכך¹¹². עושים את הדפנות אפילו לכתחילה גם מדברים הפסולים לסכך¹¹³. מנהגנו לעשות ארבע דפנות¹¹⁴.

מרבית בסכך¹¹⁵. אדמו"ר הזקן היה מצווה על כך: סמך יותר! עוד יותר סמך¹¹⁶. וכדי "שיהיו כוכבים נראים מתוכה" תוחבים מקל בעובי הסכך, ליצור נקב שיוכלו לראותם בעדו¹¹⁷.

אין מנהגנו לעשות ריצפה מיוחדת לסוכה¹¹⁸. אין מנהגנו בנוי סוכה, לא תחת הסכך ולא על הדפנות¹¹⁹.

ארבעת המינים

אין מדקדקין לשלם עבור ארבעת המינים קודם החג דווקא¹²⁰.

קבלה בידינו מאדמו"ר הזקן, להדר לברך על אתרוג מקלבריה¹²¹. גם כשיש אתרוגים משתילי קלבריה באה"ק ת"ו, עדיין יש לברך על האתרוגים

111. לקוטי שיחות חלק כ עמ' 267.

112. אגרות-קודש חלק יב עמ' סו.

113. 'ספר המנהגים - מנהגי חב"ד', מנהגי חג הסוכות, וש"נ.

114. וראה להדיא במטה משה סי' תצ"ב, ובשו"ע אדה"ז סי' תרל"ט ס"ס י.

115. ספר המנהגים שם. וראה 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' רסו, וש"נ. 'התקשרות' גיליון ח עמ' 31, וש"נ.

המכסים את הסוכה מפני הגשם בביסוי פלסטי, ידאגו שישאר (מחוץ לחלק המגולל) טפח פרוס לפני החג, כדי שיהיו מותרים לפתוח את המכסה כשנכנסים לסוכה בחג - ראה שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ז ס"ב. קצות השולחן סי' קכ בבדי השולחן ס"ק ח.

116. 'לשמע און' עמ' 20.

117. התועודיות תש"נ ח"א עמ' 164. ושם, שהריבוי בסכך מורה על שלימות העבודה שלפני חג הסוכות.

118. ספר המנהגים שם. אבל הבונים סוכתם בגינה, פשוט שחובתם להכין לה ריצפה מיוחדת, כי "טוב שלא יאכל כלל בגינה אם ישתמש שם עם מי"ם - שו"ע אדה"ז סי' ש"א ס"ט.

119. ספר המנהגים שם, 'היום יום' ח"ב, מס' 1. אוצר מנהגי חב"ד עמ' רסז, ושם הטעם ממכתב ז' חשון תשט"ו ושיחת חג הסוכות תשל"ל, שני הסוכה צריך להיות מגוף הסוכה ולא באמצעות דברים חיצוניים.

120. ספר המנהגים שם, וש"נ. כן נהג כ"ק אדמו"ר מהור"צ, וכן כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורות, אולם הוא בעצמו היה מקפיד לשלם מייד - אוצר מנהגי חב"ד עמ' ער.

121. ספר המנהגים שם. ומובא שם בשם אדה"ז: "כאשר אמר הקב"ה למשה 'ולקחתם לכם...' הושיבו שלוחים על ענן, ושלוחם להביא אתרוגים מקלבריה". וראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' רדע ואילך, שרבותינו נשיאנו נטלו לנענועים (או להלל) גם אתרוג מארץ-ישראל, אך בירכו רק על של קלבריה.

101. לשמע און עמ' 145 בשם כ"ק אדמו"ר מהור"ש ב נ"ע. וראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' רנא.

102. 'היום יום' ח"ב (הוספות להיום יום' בלה"ק, קטע מס' 21. 'צדיק למלך' ח"ז עמ' 298).

103. שו"ע אדה"ז קס"ז ס"ח.

104. 'רשימות' שם. המלך במסיבו ח"א עמ' רנא, ועוד.

105. לוח כולל-חב"ד, ממטה אפרים תרכ"ד ס"ד.

106. לוח כולל-חב"ד, משו"ע אדה"ז סי' תרכ"ד ס"ה, ומג"א סי' תקע"ג ס"ק ב.

107. לקוטי שיחות חלק יד עמ' 369. בפרי-עץ-חיים ומשנת-חסידים כתבו שיש להרבות בצדקה בערב סוכות, וכ"ק אדמו"ר נשיא דורות אמר שלא ראה זאת אצל כ"ק אדמו"ר מהור"צ, אבל בשנת תשל"א ובכמה שנים לאחר מכן הורה לנהוג כך - אוצר מנהגי חב"ד עמ' רסח.

108. בלקוטי שיחות ח"כ עמ' 267 הערה 10 ייתכן לפרש לשלול רק השאלה, אבל בהתועודיות תשמ"ט ח"א עמ' 97 מוכח לשלול גם שותפות עי"ש.

109. ב'התקשרות' גיליון סג, הרחבנו מעט את היריעה בבעיות הלכתיות מצויות בענייני הדפנות והסכך, עי"ש.

110. המלך במסיבו ח"ב עמ' נג.

מקלבריה¹²².

מראה האתרוג צריך להיות צהוב (כמראה שעווה), ולא כהמדקדקים שיהיה מקצתו ירוק¹²³.

לוקחים לולב שאין עליו כפופים (הכפיפה נקראת 'כפתורים' = 'קנעפלאך')¹²⁴.

כ"ק אדמו"ר מהור"צ הקפיד שהשדרה תהיה באמצע הלולב ממש, ולא מן-הצד קצת; לולב ישר; שאינו דק; ושעליו מחוברים בקליפה מאחורי השדרה. הקפדה זו האחרונה ידועה לנו גם מהנהגת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו¹²⁵.

סדר אגידת הלולב: מהדרים לאגוד הלולב בסוכה ובערב יום-טוב¹²⁶. המהדרים - אוגדים בעצמם את הלולב¹²⁷.

אין מוסיפים על אתרוג אחד, לולב אחד, שתי ערבות. אבל מנהג חסידים מקדמת-דנא להוסיף על שלושה הדסים⁹⁷. בשנים האחרונות עורר הרבי להשתדל להוסיף על שלושה הדסים - על-כל-פנים עוד שלושה, כנגד השלושה שמן-הדין¹²⁸.

אין משתמשים בסלים הקלועים לערבות ולהדסים, אלא בטבעות העשויות מעלי הלולב¹²⁹. את כל הטבעות מכינים לפני שמתחילים לאגוד את הלולב¹³⁰.

122. כי כנראה משיחות רבותינו נשיאנו, היה בזה לא רק מניעת חשש הרכבה. וגם ע"פ נגלה ישנו הטעם ד"ל חלב לה' - אגרות קודש חלק יג עמ' ק; וחלק י' עמ' צה.

123. ספר המנהגים שם. וראה הנסמן באוצר מנהגי חב"ד עמ' רדע. יש להזהר מלהניח את האתרוג בין תפוחים כדי שציהיב, ללא השרייה בחומר מתאים - כדי שלא יישור ממנו העוקץ.

124. ספר המנהגים שם, וש"נ. וראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' רעא.

125. אוצר מנהגי חב"ד שם. והביא משדי-חמד שזוהו כמנהג הספרדים, משא"כ לאשכנזים שסוברים (רמ"א סי' תרנ"א ר"ס ט, וכן בלקוטי שיחות ח"ד עמ' 1162) שצריך לכסס העלים, ולכן יש מהם שמדקדקים שלא יהיו העלים מחוברים.

126. ספר המנהגים שם. 'רשימות' כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו (חוברת ד עמ' 12). הדבר מוסיף שלימות הן בלולב (לקוטי שיחות חב"ד עמ' 129) והן בסוכה - שזו היא התחלת עשיית הסוכה למציאות של דירה (מאמר ד"ה נשא תשמ"א), הרבי נשיא דורנו נהג לעשות זאת אחר חצות היום - אוצר מנהגי חב"ד עמ' רפד.

127. ספר המנהגים, עיי"ש, וש"נ.

128. התעודות תשנ"ב ח"א עמ' 76 (וכן מסופר בסה"מ תש"ח עמ' 172). וראה אוצר מנהגי חב"ד שם. בספר המנהגים: "שמעתי הוראות לאנשים שונים לקחת ארבעה, שנים עשר, שלושה עשר, או עשרים וששה הדסים, אבל לא שמעתי - לקחת תשעה, סח או סט הדסים" באוצר מנהגי חב"ד שם מביא שבשנת תשי"ז מנו בלולבו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו י"ג הדסים, בשנת תשל"ד - כ"ו הדסים, וכמה פעמים ל"ו הדסים, וכן הורה לאגוד בשנת תשנ"ב.

129. אוצר מנהגי חב"ד עמ' רפה. וראה שו"ע אדה"ז סי' תרנ"א ס"ו, שאין זה קשר (וע"ע המובא במשנה ברורה שם ס"ק ח). וראה בקובץ 'בית אהרן וישראל', גליון ס"ו עמ' פב ואילך.

130. הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו להרה"ר ר' דוד רסקין שהיה אוגד את הלולבים לרביניות, אוצר מנהגי חב"ד שם.

הערבות אחת מימין הלולב ואחת משמאלו וההדסים - אחד מימין הלולב (כאשר שידרת הלולב היא מול פני האוגד), אחד משמאלו ואחד באמצע, נוטה קצת לצד ימין¹³¹.

משתדלים שהערבות לא ייראו כל-כך⁹⁷.

קצותיהם התחתונים של הלולב, ההדסים והערבות מונחים בשווה זה ליד זה, ולא שיבלוט הלולב מלמטה¹³².

על הלולב עצמו עושים שתי כריכות. ומשתדלים ששתי הכריכות תהיינה מכוסות בהדסים ובערבות, וגם על-כל-פנים מקצת הכריכה העליונה⁹⁷.

בנוסף לשתי כריכות הנ"ל (ואחרי עשייתן¹³³), אוגד את הלולב ההדסים והערבות ביחד על-די שלוש כריכות. שלוש כריכות אלו צריכות להיות בתחום טפח אחד. נמצא סך-הכול חמש כריכות⁹⁷.

רצוי לקנות לכל אחד מהבנים מגיל שש ומעלה ארבעת המינים כשרים כהלכתם (וכמובן שלא להשאיר שאחר הבר-מצווה יהיו ארבעת המינים מהודרים)¹³⁴.

יש לאחסן את הלולב ומיניו בצורה טובה¹³⁵.

הדלקת הנרות: לכתחילה מנהגנו להדליק ביום-טוב לפני השקיעה¹³⁶, כמו בערב שבת. מדליקים נרות יום-טוב בסוכה¹³⁷. ואין להכניסם הביתה אחרי ההדלקה¹³⁸. מברכים (אחר ההדלקה, כמו בערב שבת) "להדליק נר של יום-טוב" ו"שהחיינו".

131. סידור אדה"ז. וראה שו"ע אדה"ז סי' תרנ"א ס"ח-ט. גם ההוספות בהדסים מתחלקות בשווה לצדדים, ראה המובא באוצר מנהגי חב"ד עמ' רפד סעיף סב.

132. אוצר מנהגי חב"ד ס"ע רפה - כן נהג כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, והביא שם מקור לזה מסידור אדה"ז.

133. הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו להרה"ח הנ"ל, אוצר מנהגי חב"ד עמ' רפז אות ע.

134. ראה שו"ע ונו"כ סי' תרנ"ח. חנוך לנער פרק כה, וש"נ.

135. ראה שו"ע סי' תרנ"ד. שו"ע אדה"ז סי' שלו ס"ז.

136. הקדמת (בן) הדרשה לטור יו"ד, בשם אימו. מט"א תקצט"י, תרכ"ה, לג. וכו"מ בלקוטי שיחות כרך כד עמ' 297 הע' 69, וכן מובא בשם התורת חסד' מלובלין, וכן פסק הרה"ג ר"ש דבורקין ע"ה - שבח המועדים (תש"ג) עמ' 13. קיצור דיני נשק עמ' לו.

137. לוח כולל-חב"ד. מטה אפרים סי' תרכ"ה ס"ג. זאת מכיוון שעיקר הדלקת נרות הוא בנר שאוכלין לאורו.

138. קיצור שו"ע סי' עה ס"ח. אמנם אם הסוכה קטנה ואין מקום לנרות, ובפרט אם יש חשש בטיחות, יכולים להשתמש במשנהו לאור הנרות ואחר-כך להעביר (אם אפשר - רק חלק מהן), ע"י מי שטרם קיבל עליו שבת, לאחר אחר. ראה 'קיצור הלכות משו"ע אדה"ז' סי' רסג הערות 38 ו-91. ובאם אפשר, יש להשתדל שיהיה הנר שברכו עליו - במקום שיראו אותו בעת ברכת הקידוש (ראה לקוטי שיחות חב"ד עמ' 283).

"כדאי ונכון שיתחילו [הבנות] להדליק פעם הראשונה ביום-טוב, שאז יברכו שהחיינו גם על התחלת קיום מצוות הדלקת נר יום-טוב"¹³⁹.

יום המישי

ט"ו בתשרי, חג הסוכות

שמחת החג, וגם שמחת בית השואבה¹⁴⁰, מתחילות מליל ראשון של חג- הסוכות¹⁴¹. נוהגים לשיר, למחוא כף ולרקוד גם ביום-טוב (ואפילו אם חל בשבת)¹⁴².

ממצוות שמחת יום-טוב, לשתות ביממה זו רביעית יין¹⁴³. אך ניתן לצאת ידי חובה בכוס הקידוש¹⁴⁴.

סדר הקידוש:

"יין, קידוש, סוכה, זמן": "[אתקינו] דיום-טוב], "בורא פרי הגפן", "אשר בחר בנו", "לישב בסוכה"¹⁴⁵ ו"שהחיינו".

קודם שהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מברך 'לישב בסוכה', היה מביט בסכך¹⁴⁶.

מי שבירך 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות - לא יברכנה עתה.

ברכת 'שהחיינו' שייכת גם לעשיית הסוכה¹⁴⁷.

המסובים מברכים "לישב בסוכה" אחרי ברכת "המוציא" (וכן ביום)¹⁴⁸.

ישיבה בסוכה: אף-על-פי שנשים פטורות מן הסוכה, בכל-זאת אינן נמנעות לאכול בה ומלברך 'לישב בסוכה'¹⁴⁹.

בלילה הראשון של חג-הסוכות חייבים [האנשים]¹⁵⁰ לאכול כזית פת בסוכה. ואפילו ירד גשם, מקדשים בסוכה ומברכים 'לישב בסוכה' ו'שהחיינו', אוכלים כזית, וגומרים את הסעודה בבית¹⁵¹ (ובשעת ברכת 'המוציא' יש לכוון לגמור הסעודה בבית)¹⁵². ואם פסק הגשם אחר-כך, יש לשוב ולאכול בסוכה כזית פת (מבלי לברך שנית 'לישב בסוכה') ולברך ברכת-המזון בסוכה. אם כשיורד גשם נראה שייפסק אחרי שעה או שעתיים, צריך להמתין¹⁵³.

מנהגו שלא לצאת מהסוכה באמצע הסעודה גם כשיורד גשם, וגם במשך שאר ימי החג. במצב כזה אוכלים בסוכה ומברכים 'לישב בסוכה'¹⁵⁴. אבל בשאר הימים, אם לפני הכניסה לסוכה יורד גשם, אין נכנסים לתוכה¹⁵⁵.

מברכים 'לישב בסוכה' רק על לחם או מיני מזונות יותר מכביצה¹⁵⁶ (כביצה: 54 סמ"ק). ומברכים תחילה 'המוציא' או 'מזונות' ואחר-כך, לפני שטועמים, מברכים 'לישב בסוכה'¹⁵⁷.

המהדרים - גם מים אינם שותים מחוץ לסוכה³.

אין מנהגו לישון בסוכה¹⁵⁸.

בשולחן-ערוך אדה"ז נפסק, שהנכנס לסוכת חבירו ל"שינה וטיוול", מברך 'לישב בסוכה'¹⁵⁹.

אין מנשקים את הסוכה בכניסה או ביציאה³.

ביום-טוב דחג-הסוכות טובלים פרוסת המוציא בדבש³, אבל על השולחן שמים גם מלח¹⁶⁰.

פעמים רבות דיבר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו אודות המבצע לבקר בבתי-כנסת (ולנסוע בחול-המועד לערי-השדה) כדי לשמח בשמחת

139. סה"ש תשנ"ג ח"ב עמ' 481. "שערי הלכה ומנהג" או"ח ח"א עמ' רסא.
140. בזמן הגלות, שאין 'חליל' שאינו דוחה את היר"ט (התנועדות תשמ"ח ח"א עמ' 172), ולע"ל יתבטל איסור שבות שגזרו חז"ל בזמן בית שני, ושוב יחוגו כ"ך (השלמה ל"ס' מעייני הישועה - משיחות חת"ס תשנ"ב, ס"ע 4).
141. ספר המנהגים. לקוטי שיחות חלק כד עמ' 246, וש"נ. המלך במסיבו ח"א עמ' קפח. ובהתנועדות תשמ"ט ח"א עמ' 106, שמתחילה מייד לאחר תפילת ערבית (אלא שמפסיקין לקידוש וסעודת יו"ט), עיי"ש.
142. ספר המנהגים - מנהגי חג הסוכות.
143. שו"ע אדה"ז סי' תקל"ט ס"ו. רביעיית - 'תורה אור' לאדה"ז עמ' 198.
וראה חוה"מ כהלכתו פ"א ס"י-יב.
144. שיחות-קדש תשל"א עמ' 87.
145. שו"ע אדה"ז ר"ס תרמג.
146. אוצר מנהגי חב"ד ס"ע רצט. וראה משנה ברורה סי' תרל"ג ס"ק ג.
147. שו"ע אדה"ז סי' תרמ"א ס"א.

150. סוכה כה, ב ופירש"י, אלף למטה סי' תרכ"ה ס"ק צח, וראה שו"ת משנה שכיר ח"ב סי' קעת.
151. שו"ע סי' תרל"ט ס"ז-יח.
152. שו"ע אדה"ז סי' קעת ס"א.
153. עיין בנו"כ השו"ע סי' תרל"ט ס"ה.
154. הוראת הרבי, אוצר מנהגי חב"ד עמ' שב.
155. ראה לקוטי שיחות ח"ד עמ' 433.
156. שו"ע אדה"ז סי' תרל"ט סעיף יא.
157. שו"ע אדה"ז סי' תרמ"ג ס"ד.
158. שערי הלכה ומנהג או"ח ח"ב עמ' רלח, וש"נ. התנועדות תשנ"ח ח"ד עמ' 325. וראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' שא (עיקר הטעם משום 'מצטער', ובפרט אם נפחת יחס הקדושה לסוכה עקב השינה וכו'). ולהעיר מראשית חכמה (שער הקדושה פ"ד ד"ה וכן היה, הוצאת וגשל תשנ"ז עמ' תתטו) שרבו הרמ"ק "לא היה מדבר בתוך הסוכה בימי חג-הסוכות אלא בדברי תורה, כי מצוות הסוכה קדושתה גדולה".
159. סי' תרל"ט סעיף טז. וצ"ע מפני מה אין נוהרים בזה. ועכ"פ ראוי לכבדם במיני מזונות יותר מכביצה.
160. שו"ע אדה"ז סימן קסו ס"ח. וראה הנסמן באוצר מנהגי חב"ד עמ' עה.

בית השואבה ושמחת החג בכלל¹⁶¹. החל משנת תשמ"א היתה ההוראה לערוך שמחה זו "ברחובה של עיר", וברוב עם הדרת מלך.

נטילת לולב:

אסור לאכול לפני נטילת לולב. והבריאים אינם טועמים וגם אינם שותים מאומה לפני-כן¹⁶².

משכימים ומקדימים לקיים מצוות לולב, ובפרט לפעם הראשונה³.

נטילת לולב בסוכה היא מצווה מן המובחר, ואפילו קודם התפילה מברכים בסוכה¹⁶³, וגם אם יורדים גשמים, מצווה מן המובחר להמתין עד שייפסק הגשם כדי ליטלו בסוכה¹⁶⁴.

כשנותנים את ארבעת המינים לאחר לברך, נכון לומר בפירוש שהוא "במתנה על-מנת להחזיר", ובפרט ביום הראשון¹⁶⁵, "והוא תועלת לנותן ולמקבל"³.

איטר יד נוטל את הלולב בימינו שהוא שמאל כל אדם, ואת האתרוג בשמאלו שהוא ימין כל אדם¹⁶⁶.

שדרת הלולב צריכה להיות מול פני הנוטל³.

עומד כשפניו למזרח, נוטל את הלולב ביד ימין ומברך על הלולב, ומתחיל ברכת שהיינו - כשהלולב בידו האחת (הימנית) והאתרוג בידו השנית (השמאלית). בסיום הברכה - מחברים אותם³.

את הלולב ומיניו מחבר לשליש העליון של האתרוג, אשר אווזו באלכסון קצת³.

הנענועים: לדרום וצפון¹⁶⁷ - לקרן דרומית מזרחית, קרן צפונית מזרחית. למזרח - לאמצע המזרח. למעלה - בהבאה מורידים תחילה מעט "המשכה בעולם", ואחר-כך מביאים אל החזה. למטה - בהבאה מעלים תחילה מעט "העלאת

העולם", ואחר-כך מביאים אל החזה. למערב [דרך ימין] - שתי פעמים הראשונות לקרן מערבית דרומית, בפעם השלישית - לאמצע מערב³.

לכל צד - הולכה והבאה שלוש פעמים. בהבאה צריך להגיע עד החזה, מקום שמכים באמירת 'אשמנו'³.

גם ההולכה, כולל ההולכה הראשונה, מתחילה מן החזה¹⁶⁸. אחר כל הולכה מנענעים (מכסכים) את הלולב, ואחר-כך עושים את ההבאה¹⁶⁹.

ראש הלולב יהיה למעלה בכל הנענועים¹⁷⁰. במשך כל הנענועים האתרוג מכוסה ביד - חוץ מהנענוע האחרון, שמגלהו קצת³.

שחרית: אחר חזרת הש"ץ אומרים הלל שלם. לכל הדעות מברכים עליו תחילה וסוף, וגם ביחיד (וכן גם בימי חול-המועד ושמחת-תורה).

באמירת הלל אווזים את הלולב (ביד ימין), ולנענועים מצרפים אליו גם האתרוג (ביד שמאל)³.

מנענעים את הלולב ומיניו ארבע פעמים בהלל: ב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ב"אנא ה' הושיעה-נא", ובכפול, וב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" הראשון אשר בסוף ההלל¹⁷¹. ואם בירך על הלולב בבית-הכנסת קודם הלל, אינו מנענע ב"אנא ה' הושיעה-נא" אלא פעם אחת¹⁷².

סדר הנענועים: "הודו" - דרום, "לה" - אינו מנענע (אבל מצרף אמירתו לאמירת מילת "הודו"¹⁷²), "כי" - צפון, "טוב" - מזרח, "כי" - מעלה, "לעולם" - מטה, "חסדו" - מערב. "אנא" - דרום וצפון, "ה" - אינו מנענע, "הושיעה" - מזרח ומעלה, "נא" - מטה ומערב¹⁷³.

כופלים הודו לה' אחר כל אחד מהשלושה פסוקים: "יאמר נא . . כי לעולם חסדו", וגם

161. נסמן באוצר מנהגי חב"ד עמ' שכו.

162. ראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' רצג, ובעמ' צ לענין תקיעות. ומביא שם בשם הרבי מפי השמועה, שמן הראוי לאכול 'מונות' אחר נטילת הלולב, כדי שברכת 'לישב בסוכה' תעלה גם על הנטילה שלפניה, שגם היא מעין 'קביעות'.

163. בסידור אדה"ז איתא: "מן הדין יש לברך על הלולב אחר התפילה קודם ה'הלל', אלא לפי שמצוות נטילתו בסוכה היא מצוה מן המובחר (ואי-אפשר לצאת מבית-הכנסת מפני הרואים) - לפיכך, בבוקר קודם שיתפלל, בעודו בסוכה, יברך".

164. לקוטי שיחות חלק כב עמ' 125.

165. למעשה, נהג הרבי לומר זאת גם בחול-המועד - ראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' רצג.

166. שו"ע אדה"ז סי' תרנ"א סי"ד.

167. בס' ארבעת המינים השלם, בהוספות עמ' תעד, מובא שמנהג הנענועים ע"פ האר"י בצפת וטבריה הוא, שמתחילין תמיד מדרום העולם (אף כשישונים איננה במזרח). וצ"ב מנהגו בזה.

168. אוצר מנהגי חב"ד עמ' רצ.

169. לקוטי שיחות חב"ד עמ' 1162. עוד נהג הרבי ('אוצר', שם): היה מביא את ד' המינים אל מול החזה, ואחר-כך בתנועה נוספת היה מביאם ומגיעם אל החזה ממש. בכל משך הנענועים עמד במקום אחד כשפניו למזרח. לא פנה לכיוון הנענועים אלא בהפניית הידים וחלק הגוף העליון. בכל הנענועים המינים זקופים ובגובה החזה, מלבד מהנענוע למעלה ולמטה, שהמינים זקופים ורק הידים מורמות לגובה הפנים או מושפלות למטה.

170. סידור אדה"ז.

171. ע"פ הגהת הרבי ללוח כולל-חב"ד - אוצר מנהגי חב"ד עמ' שיב. בין שני הנענועים ב"אנא ה'", היה הרבי עושה הפסק כלשהו, כגון הנחת האתרוג, פיזור הרגלים, סידור הטלית על כתפיו וכדומה - שם.

172. ראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' שיב-שיג.

173. ע"פ מג"א תרנ"א ס"ק ט, ומנהג האריז"ל.

ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו . . והציבור עונה בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו", ואומר בנחת "יאמר נא ישראל . . .", הש"ץ מקריא: "יאמר נא ישראל . . .", והציבור עונה בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו . . .", ואומר בנחת "יאמרו נא בית אהרן . . ."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא בית אהרן . . .", והציבור עונה בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו . . .", ואומר בנחת "יאמרו נא יראי ה' . . ."; הש"ץ מקריא: "יאמרו נא יראי ה' . . .", והציבור עונה בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו"¹⁷⁴.

הושענות:

אחר 'הלל', מוציאים ספר-תורה אחד, ועומד איתו ליד הבימה ומחזיקו¹⁷⁵. בעת אמירת ההושענות נשאר ארון-הקודש פתוח¹⁷⁶.

באמירת ההושענות היה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מחזיק את ארבעת המינים בשתי ידיו, ומצמידם לחזה¹⁷⁷.

אומרים תיבת "הושענא" בראש כל ארבעת החרוזים הראשונים (הושענא למענך אלוקינו, בוראנו . . .), וכן קודם כל תיבה שבסדר אותו היום (הושענא למען אמיתך, הושענא למען בריתך . . .) ובתיבות שאומרים הש"ץ בקול רם - שאז מקיפין בהן - אומרים זאת לפניהן ולאחריהן¹⁷⁸.

מנהגנו שהש"ץ מתחיל לומר בקול רם מאות ס' או ע'. מדייקים לעשות היקף אחד שלם סביב הבימה, ומסיימים אותו באמירת אות ת'³.

ההקפות הן (נגד כיוון השעון) דרום - מזרח - צפון - מערב¹⁷⁹.

מי שאירע לו אבל (רח"ל) בחג, אינו מקיף, וכן אבל על אביו ואמו במשך כל י"ב חודש אינו מקיף. ויש לו לכבד בד' מיניו אדם אחר שאין לו ד' מינים - שיקיף הוא¹⁸⁰.

את הפסוקים "כי אמרתי . . ." (ודומיו, שבסוף כל

הושענא) אומרים רק בהושענא רבה³. בשנים האחרונות הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "הושיעה את עמך . . ." בניגון הידוע¹⁸¹. את הפסוק "למען דעת . . ." שבסוף ההושענות, אומרים בקול רם כשמכניסים את ספר-התורה להיכל⁴².

קדיש תתקבל. שיר-של-יום חמישי. הושיענו. לדוד אורי. קדיש יתום.

קריאת התורה: 'אתה הראת'. בפתחת הארון אומרים י"ג מידות פעם אחת, ו"ריבוננו-של-עולם"³¹, "ברוך שמיה . . . ישועה ורחמים". מוציאים שני ספר-תורה, את הראשון מוליך הש"ץ¹⁸², וקוראים בספר הראשון לחמישה עולים (ויקרא כב) "שור או כשב", מניחים ספר שני ואומרים חצי קדיש. הגבהה וגלילה. קוראים למפטיר בספר השני (במדבר כט) "ובחמישה עשר יום". הגבהה וגלילה. הפטרה דיום א' דסוכות (זכריה יד) "הנה יום בא לה". לאחר אשרי נוטל הש"ץ את ספר-התורה השני¹⁸³ ואומר 'הללו'. חצי קדיש. מוסף של יום-טוב.

בפיסקה "אלוקינו . . . מלך רחמן" צריך לומר כפי שתוקן בשנים האחרונות בסידור 'תהלת ה' על-פי סידורי חב"ד הישנים "לנויהם (=ל) בשבא, נ' בקמץ".

נשיאת כפיים: הכול מכסים את פניהם בטלית, וגם את הילדים מכניסים תחת הטלית. גם ידי הכוהנים מכוסות בטלית¹⁸⁴.

הכוהנים מפנים את פניהם לשמאלם, לימינם ולאמצע, בכל אחת מהמילים: 'ברכך', 'וישמרך', 'אליך', 'ויחונך', 'אליך', 'לך', 'שלום'¹⁸⁵.

כשאומרים תיבת 'ברכך' - המתברך ראשו באמצע. ה' - מיסב ראשו לימינו. וישמרך - באמצע. יאר - לשמאלו. ה' - באמצע. פניו - לימינו. אליך - באמצע. ויחונך - לשמאלו. ישא - באמצע. ה' - לימינו. פניו - באמצע. אליך - לשמאלו. וישם - באמצע. לך - לימינו. שלום - באמצע¹⁸⁶.

כשהכוהנים נושאים כפיהם במוסף של יום-

174. על-פי ספר המנהגים עמ' 36 ועמ' 41. הגש"פ (תשל"ג ואילך) עמ' מה.

175. בלוח כולל-חב"ד כ' שאם לכולם יש לולבים, יניחו את ספר-התורה על הבימה. וע' כף החיים סי' תר"ס ס"ק ו.

כמדומה שנהוג להקיף בבית הכנסת גם ביחיד (כמובא בכף החיים שם ס"ק ב' [ושם - שאף בבית] וגשר החיים פכ"ג ס"ז, ולא כדעת הא"א להרה"צ מבוסטאטש במהדורת ס"ס תרנ"א שא"א הושענות ביחיד כלל).

176. אוצר מנהגי חב"ד עמ' שיד.

177. שם עמ' שטו. ולכן אמר את ההושענות בע"פ, כיוון ששתי הידים תפוסות בד' המינים וא"א לאחוז בהן את הסידור (ראה 'ארבעת המינים השלם', תשל"ה, עמ' תס. 'כפר חב"ד' גיליון 636 עמ' 62).

178. אוצר מנהגי חב"ד עמ' שיד.

179. הטעם נתבאר במג"א סי' תר"ס.

180. רמ"א תר"ס ס"ב א"ר שם.

181. אוצר מנהגי חב"ד עמ' שיו.

182. שערי אפרים ש"י ס"ו.

183. שם סמ"ז.

184. ראה היום יום, טו תשרי. לקוטי דיבורים ח"א עמ' 58.

185. ע"פ שו"ע אדה"ז סי' קכח סכ"ח. אגב, משמע שם, שגם המתפלל בביכ"נ שאין מנגנין בו, צריך לומר נוסח ה'רשב"ע, עיי"ש.

186. ספר המנהגים עמ' 42.

ערבית: אתה חוננתנו. 'יעלה ויבוא' (ואם שכח - בכל תפילות חוה"מ - חוזר).

הבדלה בסוכה. מתחילים 'הנה א-ל ישועתי'. כשמבדיל על היין, מברך, אחר ברכת "המבדיל", "לישב בסוכה"¹⁹¹.

שמחת בית-השואבה נעשית בשנים האחרונות בלילות חול-המועד בכל אתר ואתר בפירסום גדול וברחובה של עיר, בהשתתפות תזמורת וברוב עם. כן נעשית שמחה וכו' לנשים בפני-עצמן.

המניחים את הלולב ומיניו במים, מצווה להחליף בחול-המועד מידי פעם את המים, כדי שישאר הלולב לח והדור¹⁹².

במשך ימי חול-המועד מחליפים את ההדסים והערבות, כולם או חלק מהם, אבל אין לוקחים בכל יום ערבה חדשה³.

שחרית:

אין מברכים עוד 'שהחיינו' על הלולב וכן בימים שלאחר מכן (אלא מי שעדיין לא בירך על הלולב בשנה זו).

אין מניחים תפילין בכל ימי חול המועד.

לאחר שמו"ע: הלל, הושענות - 'אבן שתיה', קדיש תתקבל.

מוציאים ספר-תורה וקוראים לארבעה עולים. מנהגנו בארץ-הקודש - ג' העליות הראשונות הן כמו בחו"ל: כוהן - "וביום השני", לוי - "וביום השלישי", ישראל - "וביום הרביעי", והרביעי חוזר וקורא את קרבן היום בלבד - "וביום השני". וכיו"ב בכל ימי חול המועד¹⁹³.

ללמוד תורה או אומנות וכו', ודעתו מוחלטת לחזור: לא יעשה מלאכה ביו"ט שני, ולענין תפילין (למחרת שמע"צ) יש להסתפק, ומסתבר להורות שיהגה כבן חו"ל, וכ"ל במקרה הראשון.

עכ"ז, יש מרבני א"ש באר"ק הפוסקים לנהוג תמיד יום א', גם כשחורגים לחו"ל באמצע החג, כדברי אדה"ז במהד"ת והשער הכולל. וכ"מ מל' שו"ע אדה"ז ס"ח תצו.

191. 'רשימות' ד' ס"ע 12. אוצר מנהגי חב"ד עמ' שכד.

192. שו"ע ס' תרנ"ד.

193. בירור בנדון ב'התקשרות' גיליון קיד עמ' 19, ובנוסף לזה:

ביחס לדברי הצמח-צדק (פסקי דינים עמ' 686): לפי הערות הרבי שבסוף הספר, מקור קטע זה מ"ב"ר ג", כת' מעתיק שבו - כמוכר ברשימת הכתי' שבסוף שער המילואים - רוב השו"ת חאו"ח. ולכן לא מסתבר להטיל ספק בשיטתו להצמח-צדק. כן מוכח הדבר (הרה"ג רא"ב ש' פבזנר) מלשונות שונים שם.

וע"ע בזה: שו"ת מוהר"ל ס' מט (שכ' על מנהג צפת "זר בעיני מאד" ומבאר זאת באריכות, אף שלמעשה מסיק לנהוג כך). תיקון יששכר דף מ"ט (המציין שאכן היו בזמנו באר"ק מנהגים שונים (וגם במוהר"ל) ח' הג"ל נ"ו כ)). ואולי גם בזה ימצא כדברי הרבי ביחידות להרה"ח רא"ל קפלן בקשר לאי-אמינותו שהחיינו בברי"מ: "להשיב להרב דצפת [דאז,

טוב אומרים הקהל "ריבונו של עולם. . .". - בשעה שהכוהנים מנגנים דווקא, אבל כשהכוהנים אומרים את המילים, צריך לשמוע. כשמנגנים הכוהנים לפני המילה "וישם", אומר הקהל "ריבונו של עולם. . . הצדיק. כשמנגנים לפני מילת "לך" - "ואם. . . אלישע". כשמנגנים לפני מילת "שלום" - "וכשם. . . לטובה". וכשהכוהנים אומרים מילת "שלום", מסיימים "ותשמרני ותחנני ותרצני"⁴⁷.

"אדיר במרום. . .". אומרים אחר עניית אמן, כשעדיין הטלית על הפנים⁴⁷.

אין הקהל אומר "ברוך הוא וברוך שמו" כשמזכירים הכוהנים את השם, ולא "כן יהי רצון" וכדומה⁴⁷.

קידוש: "אתקינו", "אלה מועדי", "בורא פרי הגפן" ו"לישב בסוכה". בסיום הקידוש מברכים "לישב בסוכה"¹⁸⁷. המסובים מברכים "לישב בסוכה" אחרי ברכת "המוציא"⁹.

מבצע לולב:

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג, אשר בימי חג הסוכות יוצאים עם הד' מינים לרחוב וכיוצא בזה, מקומות שם נמצאים בני ובנות ישראל לזכותם במצווה זו³ וגם במבצע לולב משתדלים שיטלוהו בסוכה¹⁸⁸.

ידועה הנהגת כ"ק אדמו"ר, אשר הד' מינים שהוא מברך עליהם הוא מוסרם כדי שהקהל יוכל לברך עליהם. "מסופר על אחד הרה"צ (כמדומה מפולין) שהתנהג כן בקביעות, וכששאלוהו והרי על-ידי המשמוש נוגעים בהעניין דהדר, ענה, שאין לך הדר מזה שכמה וכמה מבני-ישראל יקיימו בו מצווה נעלית זו"¹⁸⁹.

מנחה: וידבר וקטורת, אשרי, ובא לציון, ח"ק, שמו"ע, קדיש תתקבל, לדוד אורי, עלינו, ק"י וכו'.

ערב-שבת-קודש

ט"ז בתשרי, א' דחזה"מ סוכות

מוציא יום טוב¹⁹⁰:

187. ספר המנהגים. 'רשימות' ד' עמ' 11. וראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' שח. 188. וכן שיכבדו אותם במוזנות, ויברכו עמיהם "לישב בסוכה" - הוראת הרבי באמצעות המזכירות. וצ"ב כיצד ניתן לדאוג שיאכלו כשיעור.

189. אגרות-קודש חלק טז עמ' לח. וראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' רצו ואילך.

190. לענין בן חו"ל הנמצא באר"ק, בקונטרס "יו"ט שני להעובר ממקום למקום" (לונדון, תשנ"ה) קיבץ שיטות הפוסקים ותשובות רבותינו בנדון, ומסיק מתשובות הרבי כדלהלן: הבא בפ"ע לא"י לביקור קצר: דינו כבן חו"ל לכל דבר, אלא שצריך לקדש בצניעה, ופשיטא דמלאכה אסורה. הבא עם בני-ביתו: מנהגו שיהגה כמנהג בני א"י. בחור הבא למשך זמן

בשבת אין מקיפים את הבימה,³ ו"אין אומרים 'הושענות' כלל"³¹.

קריאת התורה: אתה הראת. ויהי בנסוע, בריך שמי' (כרגיל). מוציאים שני ספרי-תורה, בראשון קוראים לשבעה עולים (שמות לג, יב - לד, כו) "ראה אתה אומר אלי", מניחים את הספר השני על הבימה, חצי קדיש, הגבהה וגלילה, ובספר השני למפטיר: "וביום השלישי".

בברכות הפטרה אין מזכירין יום-טוב, רק בחתימת הברכה האחרונה מוסיפים "(מקדש השבת) וישראל והזמנים"⁵⁸.

יקום פורקן, אשרי, יהללו, חצי קדיש, תפילת מוסף של חג הסוכות. במוסף - "וביום השלישי".

מנחה: קוראים בפרשת ברכה. אין אומרים 'צדקתך'.

יום ראשון

ח"י בתשרי, ג' דחול-המועד

מוצאי-שבת-קודש: אין אומרים 'ויהי נועם' ו'ואתה קדוש'⁵⁸. הבדלה בסוכה (ראה לעיל במוצאי יו"ט). 'זיתן לך' אומרים בלחש⁵⁸.

שחרית: לפני אמירת 'הושענא' של היום, אומרים את ה'הושענא' דיום השבת - היינו: 'אום אני חומה' ואחר כך 'אדון המושיע'; אבל אין מקיפים אלא באמירת 'אדון המושיע'³.

קריאת התורה: כוהן - וביום הרביעי. לוי - וביום החמישי. ישראל - וביום השישי. רביעי - וביום הרביעי. במוסף - 'וביום הרביעי'.

יום שני

י"ט בתשרי, ד' דחול-המועד

הושענות: 'אדם ובהמה'.

קריאת התורה: כוהן - וביום החמישי. לוי - וביום השישי. ישראל - וביום השביעי.

רביעי - וביום החמישי.

במוסף - 'וביום החמישי'.

יום שלישי

כ' בתשרי, ה' דחול-המועד

הושענות: 'אדמה מארר'.

קריאת התורה: כוהן - וביום החמישי. לוי - וביום השישי. ישראל - וביום השביעי.

בקרבנות בתפילת מוסף אומרים בארץ-הקודש: "וביום השני", "ומנחתם".

גם בכל ימי חול-המועד חייבים האנשים לשתות בכל יום רביעיית יין, לקיים מצוות שמחת-יום-טוב¹⁹⁴.

במשך ימי חול-המועד יש לנסוע לעורר יהודים בענייני תורה ומצוות, כולל הפצת המעיינות, ולדאוג לכך שיהיו גם שם ארבע מינים כשרים, כולל הוספה במניין ההדסים, לפחות עוד ג' הדסים; ומה טוב - לצרף לנסיעה גם את ה'אשת חבר', וכמו כן את הילדים, לחנכם גם בענייני הפצת המעיינות¹⁹⁵.

מבצע תורה:

כיוון שחול-המועד אסור במלאכה, וגם אין בו מצוות "חציו לכס" דיום-טוב ו"לענגו" דשבת, לכן נשאר בו על כל אחד ואחד הציווי המלא של "חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש" (מלבד זמני התפילה, ומלבד שמחת יום-טוב [ומבצעין], כמובן)¹⁹⁶.

שבת-קודש

י"ז בתשרי, שבת חול-המועד

הדלקת נרות (בסוכה) כבכל ערב-שבת.

במנחה מתחילים 'פתח אליהו' (ואין אומרים 'הודו')¹⁹⁷.

קבלת שבת: מתחילים 'מזמור לדוד'. 'לכה דודי' כרגיל. ב'בואי בשלום' - "גם בשמחה ובצהלה" (ואין אומרים 'ברינה'). כגוונא. ערבית דש"ק, עם 'יעלה ויבוא'⁵⁸.

קידוש: 'שלום עליכם', 'אשת חיל', 'מזמור לדוד', 'דא היא סעודתא' - אומרים בלחש⁵⁸.

'לישב בסוכה' - המקדש מברך אחר הקידוש (ראה לעיל ביו"ט).

שחרית: תפלה דשבת. אחרי שמו"ע - הלל שלם, קדיש תתקבל, שיר-של-יום השבת, הושיענו, קדיש יתום⁵⁸.

שהרעיש ע"ז] - אחרי שיבררו מה היה מנהג החסידים בדורות קודמים בארה"ק [אם כי לע"ע לא עשו גם זאת], ובטח היה המנהג שלא אמרו שהחינו - שאין לשנות מנהג שנהגו בחב"ד בארה"ק בדורות קודמים". 194. שו"ע אדה"ז סי' תקכ"ט ס"ז. וראה הנסמן לעיל הערות 4-5.

בשיחות קודש תש"מ ח"א עמ' 214 מבאר שלאדה"ז שמחת חוה"מ היא דאורייתא, דלא כהרמב"ם, עיי"ש.

195. התוועדות תשנ"ב ח"א עמ' 76, שיחות קודש תשנ"ב ח"א עמ' 97.

196. לקוטי שיחות ח"ז עמ' 267.

197. לוח כולל-חב"ד.

רביעי - וביום השישי.

במוסף - 'וביום השישי'.

יום רביעי

כ"א בתשרי, הושענא-רבה

נשארים ערים כל הלילה. כל אחד קורא לעצמו (ולא בציבור)¹⁹⁸ 59 את כל חומש 'דברים' לפני חצות¹⁹⁹. זמן חצות במרכז הארץ: 12:25.

אחר חצות אומרים (בציבור²⁰⁰) בחגירת אבנט את כל התהילים, ואין מאריכים באמירתו²⁰¹.

לאחר כל ספר מהתהילים אומרים "יהי רצון" של הושענא-רבה וה"יהי רצון" שלאחר צאת הלכנה²⁰², בנוסף ל"יהי רצון" של יום-טוב⁶³.

מנהג ישן, שהגבאים מחלקים מקופת הציבור תפוח מתוק לכל אלה שאמרו תהילים בליל הושענא-רבה, בין ספר לספר וכיוצא בזה. אכילתו היתה מיד בסוכה, כשאמרו תהילים בסוכה.

כיום, כשאין אומרים את התהילים בסוכה והכול מהדרים שלא לאכול מאומה מחוץ לסוכה, אוכלים את התפוח בסוכת בית-הכנסת או אחר-כך בסוכה הפרטית, לאחר שמטבילים אותו בדבש, על-דרך המנהג בראש-השנה²⁰³.

אחרי גמר אמירת התהילים, ניעורים כל הלילה (עלות השחר לדעה המקדימה: 4:51) ועוסקים בלימוד התורה, איש איש במה שבחר²⁰⁴.

בסוף הלילה היה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע הולך לטבול במקווה²⁰⁵.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה מכין (קושר) את ההושענות עבור כל בני הבית. קושרים אותן

198. אוצר מנהגי חב"ד עמ' של.

199. גם את פרשת 'ברכה' אומרים הלילה רק פעם אחת, ספר המנהגים.

200. וגם כ"ק רבותינו נשיאנו אמרו זאת עם הציבור, אוצר מנהגי חב"ד

עמ' שלא. שלב.

201. ספר המנהגים.

202. בס' המנהגים איתא (משיחת כ"ק אדמו"ר מהור"צ הו"ר ושמע"צ תש"ח) שאין אומרים 'יהי' של יו"ט, אך בליל הושע"ר תש"ט הפליג הרבי במעלת היה"ר של שבת ויו"ט, במש"כ "כאילו אמרם דוד מלך ישראל בעצמו", ובהתוודעויות תש"נ ח"א עמ' 193 הערה 33 נדפס ע"ד יה"ר זה שאומרים אותו "כולל גם (ואדרבה - במיוחד) בהושענא רבה".

203. התוודעויות תשמ"ה ח"א עמ' 346. וראה אוצר מנהגי חב"ד עמ' שלג (המנהג ומקורותיו נ"ו) בנטעי גבריאל פצ"ג ס"ב והערה נב. מנהג ישראל תורה סי' תרס"ט אות יג).

204. אוצר מנהגי חב"ד עמ' שלג, וש"נ - מתקנת כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע.

205. משיחות הו"ר ושמע"צ תש"ח - כת"י, אוצר מנהגי חב"ד עמ' שלג. ראה מקור ברמ"א סי' תרס"ד ס"א.

בקובץ אהלי ליובאוויטש, ד, עמ' 150, דן להוכיח מזה וממהמור ב'אוצר' להלן עמ' שסו שאין ריעותא בזה שאחר הטבילה במקווה ישנים כמה שעות, וא"צ לטבול שוב לתפילה, עיי"ש.

באמצעות עלי לולב²⁰⁶.

מי שנשאר ער כל הלילה עד לאחר שבוודאי עלה השחר, אסור ללמוד עד שיברך ברכות התורה²⁰⁷.

גם מי שהיה ער כל הלילה ולא ישן שיעור "שיתין נשמי"²⁰⁸ בפעם אחת, מברך בבוקר את כל ברכות השחר²⁰⁹. מי שבוודאי ישן שיעור זה, מברך ברכת התורה מחצות הלילה ואילך⁶⁹.

שחרית:

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה מחליף את ההדסים והערבות בחול-המועד סוכות, ודאג לכך שלנטילת לולב בהושענא-רבה יהיו הערבות וההדסים חדשים²¹⁰.

בהושענא-רבה אין לובשין קיטל, ובתפילה עצמה (וכן בהוצאת ספר-תורה וכו') אין מוסיפים על נוסח תפילת חול-המועד²¹¹.

לפני הלל מסירים את שתי הכריכות שעל הלולב עצמו, ונשארות רק שלוש הכריכות המאגדות את הלולב, ההדסים והערבות ביד²¹², כי בהושענא-רבה צריך להרבות בכיסוס על הלולב ובשמחה²¹³.

הושענות:

206. מכינים גם עבור נשים וקטנים - אוצר מנהגי חב"ד עמ' שלג-שלו. אמנם ב'רשימות' יד עמ' 24 ייתכן שרק קנה אותם אגודים וחילק להם בעצמו, אהלי ליובאוויטש שם עמ' 129. לקטנים שבעריסה - י"א גם לחבטו עבורם, ראה שם.

207. סידור אדה"ו (נוסח הברכות על הסדר).

208. בסידור שם לא נזכר שיעור כלשהו (רק בשו"ע מהדק"ס ד ס"ד הביאו). בלוח כולל חב"ד: לערך חצי שעה (ע"פ מחזיק ברכה בקו"א או"ח

סי' ד. קיצור שו"ע סי' ב ס"ח). הדעות באורך 'שיתין נשמי' נקבצו בס' שמירת הגוף והנפש סי' נד ס"ק מה, ובס' 'מידות ושיעורי תורה' עמ' שגא.

ב'מאמרי אדה"ו - תקס"ח/עמ' תקמג איתא [דעה שאינה מופיעה בכל ה"ל] שהוא שעה שלימה, אבל העירני ח"א שצ"ע עד כמה אפשר ללמוד מזה הלכה למעשה, כי הקטע שם כולו מוקשה.

[בסידור שם, שאם ישן בלילה יכול לברך ברכות השחר מיד שנתחייב בהן, וברור מלשונן שהכוונה לשמיעת קול תרנגול וכו' בפועל, וכיוון שאין זה מצוי להתחייב בכל הפרטים, עדיף להמתין לעלות השחר כמבון, כאמור בלוח כולל-חב"ד בב' דסליחות, ודלא (כפי שהיה נהוג בשיבת ת"ת בלוד בשנים הראשונות בסליחות וכו' (זמ"ש ב'התקשרות' גיליון קיא הערה

20 - הערת שו"ד עמ' 14. וציינו להנסמן בס' מנהג ישראל תורה סי' תרס"ד אות ב בסופו.

209. אג"ק כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו ח"ג עמ' ד; וכהוראה הלכה-למעשה, ב'יחידות' שבקובץ 'היכל מנחם' ח"ב עמ' ריג. שם מזכיר, שיש לצאת לצרכיו תחילה כדי לברך אשר יצר (ע"פ שו"ע אדה"ו סי' ו ס"א).

210. סה"ש תש"ד עמ' 14. וציינו להנסמן בס' מנהג ישראל תורה סי' תרס"ד אות ב בסופו.

211. אוצר מנהגי חב"ד עמ' שלו.

212. ספר המנהגים עמ' 68, מ'רשימות' ד' עמ' 13. וראה ביאור ע"ד החסידות בזה בלקוטי שיחות כרך ד' עמ' 1368.

213. לקוטי שיחות שם. ובאוצר מנהגי חב"ד עמ' שלג מציין לט"ו סי' תרנ"א ס"ק א, ולבוש סי' תרס"ד ס"א.

מוציאים את כל ספרי-התורה שבהיכל²¹⁴, ועומדים עמיהם על-יד הבימה²¹⁵.

אומרים את ז' ההושענות (עם הפסוקים שלאחריהם, המיוחדים להושענא-רבה) ומקיפים את הבימה שבע פעמים²¹⁶, בארבעת המינים בלבד²¹⁷. גם היום מתחילים להקיף את הבימה בכל פעם באות ס' או ע'²¹⁸. לאחר-מכן, אומרים "אני והו... כהושעת... אני והו הושיעה נא".

ומתחילים "תתנו לשם...". עד סיום פיוטי ההושענות.

יש לפסק כך: "ואוצרך, הטוב לנו - תפתח"²¹⁹.

"קול מבשר...". אומר הש"ץ שלוש פעמים ואחר-כך הקהל שלוש פעמים.

בסיומם, מכניסים את ספרי-התורה להיכל, מניחים את ארבעת-המינים מן היד²¹⁹, ואומרים 'קדיש תתקבל'. לאחר מכן, לוקחים חמישה בדי ערבה וחובטים בקרקע חמש פעמים [כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מפריד את הערבות זו מזו קודם החבטה, וחובט קלות. היה מסיר את השטיח ממקום החבטה בקרקע²¹⁹], [מניחים אותה הצידה], ואחר-כך אומרים את ה"יהי רצון"²²⁰.

גם נשים וקטנים נוהגים בחביטת הערבה²²⁰.

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לא היה זורק את ה'הושענות' החבוטות על ארון-הקודש; לעיתים הניחן על כיסאו, לעיתים השאירן על הקרקע ולעיתים הכניסן לסידור ולקחן עימו²²¹.

מוציאים ספר תורה, וקוראים לכהן - ביום החמישי. ללוי - ביום השישי. לישראל - ביום השביעי. לרביעי - ביום השביעי.

קרבן היום במוסף - ביום השביעי.

אין מנהגנו לאחל איש לחברו בהושענא-רבה "גמר חתימה טבא", "פתקא טבא" וכיוצא בזה³.
טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל על השולחן

214. ספר המנהגים.

215. הגהת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו ללוח כולל-חב"ד. אוצר מנהגי חב"ד שם.

216. סידור אדה"ז.

217. שער הכולל פמ"ה ס"ט, ממשמעות סידור אדה"ז.

218. למרות שהרבי חבט על בימת העץ שעליה עמד, ולא ע"ג קרקע ממש, דאג שלא תהיה חציצה בינה לבין ההושענות - אוצר מנהגי חב"ד עמ' שלט.

219. לקוטי דיבורים נ"ט, שמועות וסיפורים ח"א עמ' קז, סה"מ תרפ"ז ס"ע כא.

220. שם, עמ' שלו.

221. שם, עמ' שמ. ומציין לשו"ע אדה"ז סי' תמה ס"ב, וכף החיים סי' תרס"ד ס"ק נח-ס.

שמים גם מלח. אוכלים "קרעפכין" (כיסני-בצק ממולאים בבשר)²²².

מעבירים את הסדרה (פרשת השבוע - 'ברכה'), שניים מקרא ואחד תרגום²²³.

נכנסים לסוכה לפנות ערב (ואוכלים או שותים דבר מה) כדי "להיפרד" ממנה, אבל אין אומרים ה"יהי רצון"²²⁴.

במנחה של הושענא-רבה אומרים בפעם האחרונה 'לדוד ה' אורי'.

הדלקת נרות של יום-טוב.

יום חמישי

כ"ב בתשרי, שמיני-עצרת ושמחת-תורה²²⁵

בשמחת-תורה, מנהג ישראל (אשר "תורה היא") לשמוח בשמחה זו יותר משמחת בית-השואבה, ויותר משמחת יום-טוב סתם²²⁶.

כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע הזהיר בשם אביו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע:

"את הארבעים ושמונה השעות [בחול]; בארה"ק - עשרים וארבע שעות] של שמיני-עצרת ושמחת-תורה צריכים לייקר במאוד. בכל רגע אפשר לשאוב אוצרות בדליים ובחביות,

222. מובא בהגהת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בספר המנהגים עמ' 58.

223. לשון ספר המנהגים ולוח כולל-חב"ד "עבר שמחת תורה", שבארה"ק הוא בהושענא-רבה.

224. ספר המנהגים, אלא ששם מדובר בחול והפרידה היא בשמיני-עצרת ומציינים לטעמי גבריאל פרק פו הע' ד.

225. לבני חו"ל: יום חמישי - שמיני עצרת. מקדשים ואוכלים בסוכה - הן בלילה והן ביום (אבל אין מברכים לישב בסוכה. ונוהגים אף משתיית מים חוץ לסוכה). לאחר מעריב - קידוש והקפות. בשחרית - אין הקפות. מוציא ב' ס' ת, בראשון קוראים ב' ראה: 'עשר תעשר', ח"ק, ובשני למפטיר: 'ביום השמע' צ'. הפטרה: 'יהי ככלות... ולישראל עמו'. הזכרת נשמות. במוסף - תפילת גשם, נשיאת כפים. אחה"צ, ערב יום הקריאה, קוראים שמו"ת כל פרשת ברכה עם ההפטרה דשמחת-תורה (שערי הל' ומנהג ח"ה סי' פה, והיום יום ד' טבת). לפנות ערב נפרדים מהסוכה (ואוכלים או שותים משהו).

יום שישי - שמחת-תורה. ערביית של יו"ט, קדיש תתקבל (משניות וקדיש דרבנן). בהדלקת הנרות: להדליק נר של יו"ט ושהחינו. קידוש של יו"ט. הקפות כדאמול. שחרית: נשיאת כפים בחזרת הש"ץ (ולא במוסף). הלל שלם, קדיש תתקבל, קידוש והקפות כמפורט בפנים בשמע"צ.

בשיעורי חת"ת מסיימים היום את פרשת ברכה, ולומדים פרשת בראשית עד סיום שישי כפנים (ראה שערי הלכה ומנהג ח"ה סי' פח). ולמחרת, באסרו חג החל בש"ק, פ' בראשית שביעי (שם).

226. ספר-המנהגים - מנהגי שמח"ת, וראה לקו"ש ח"ד עמ' 166-176 ובהערות שם. אודות סגולת השמחה בימי שמע"צ ושמח"ת, ראה המלוקט מדברי רבותינו נשיאנו בקובץ 'אהלי ליובאוויטש', גיליון ד, עמ' 134 ואילך.

בגשמייות וברוחניות, וכל זה על-ידי הריקודים²²⁷.
הרבי הנהיג ללכת בתהלוכות לבתי-כנסיות,
וגם לאלה שבשכונות מרוחקות, כדי לשמח
יהודים בשמחת החג²²⁸.

תפילת ערבית: בנעימת התפילה ביום זה אין
משנים כלום לנעימת הימים-הנוראים²²⁹.
שיר המעלות, חצי קדיש, ברכו, ערבית של יום-
טוב²³⁰. קדיש שלם.

האבלים (רח"ל) אומרים משניות וקדיש דרבנן,
אך אין אומרים 'עלינו' [עתה, אלא רק אחר
ההקפות כדלהלן]²³¹.

לאחר מכן - קידוש²³² והתוועדות²³³.

קידוש: 'אתקינו' ונוסח הקידוש דיום-טוב,
'ושהיינו' (נשים שבירכו 'שהיינו' בשעת
הדלקת הנרות - לא יברכו בשעת הקידוש).

בשמחת-תורה מהדרים במיוחד לעשות קידוש
כל-אחד לעצמו ולא לצאת ידי-חובה ממישהו
אחר, שכן ברכת 'שהיינו' היא גם על התורה,
והלוואי שיפקיע את עצמו²³⁴.

בשמחת-תורה היה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו
מסיר [לפעמים, וכהוראת-שעה בלבד!] את
ההגבלה שהטיל על שתיית 'משקה'²³⁵.
מנגנים ביום זה ניגון 'ארבע בבות'²³⁶.

סדר הקפות: "אתה הראת" פסוק בפסוק
(ומכבדים בקריאתם אנשים שונים²³⁷), ולאחר

מכן אומרים "אב הרחמים".

לאחר מכן²³⁸ היה מורה כ"ק נשיא דורנו להוסיף
פסוקים שונים לפי צורך השעה והעניין, כגון
(פסוק שנעשה דרך קבע במשך השנים): "והיה
זרעך... ופרצת... ובזרעך" (בראשית כח,יד);
"הושיעה את עמך..." (תהילים כח,ט); ולפעמים:
"הנני מביא אותם מארץ צפון..." (ירמיה לא,ז)²³⁹.

אמירת 'אתה הראת', 'אב הרחמים' והפסוקים
הנ"ל - שלוש פעמים, ורק לאחר 'אב הרחמים'
][וההוספות] פותחים את ארון-הקודש.

מוציאים את כל ספרי-התורה²⁴⁰, ומקיפים
את הבימה כנהוג. הש"ץ מכריז לאחר כל הקפה
(כהלשון בסידור): "עד כאן הקפה א'", "עד כאן
הקפה ב'", וכו'. לאחר כל הקפה, מחזירים את כל
ספרי-התורה לארון-הקודש²⁴¹.

הרבי שלל את הנהגת המקפידים להסיר את
הכתרים מספרי-התורה לקראת הריקודים,
בחשש שמא יפלו²⁴².

בפסקה 'עוזר דלים' אמר כ"ק אדמו"ר
מהורש"ב, שצריך להפסיק קצת בין תיבת 'עוזר'
לתיבת 'דלים'²⁴³.

בשנת האבלות (רח"ל) אין הולכים להקפות
לבד, אלא בליווי²⁴⁴.

הניגונים המושרים בשעת ההקפות הם ניגונים
קבועים מדור ודור. ומהם: "וכל קרני רשעים
אגדע"²⁴⁵; "על הסלע הך"²⁴⁶; הניגון המכונה 'ניגון
ההקפות של ר' לוי-יצחק'²⁴⁷; ניגון ריקוד²⁴⁸; והרבי

227. ספר-המנהגים. וע"ע 'אוצר' עמ' שסב. 'אהלי ליובאוויטש' עמ' 146.
228. ראה 'אוצר' עמ' שטז, וש"נ. וראה לשון סידור אדה"ז (נדפס גם
בסידור תהילת ה') לפני 'אתה הראית'.
229. 'אהלי ליובאוויטש' עמ' 156.

230. שכח והזכיר 'חג הסוכות' במקום שמיי-עצרת, ראה הדעות בזה
בנטעי-גבריאל, סוכות פרק פא ס"ב ובהערות, ולמעשה אינו חוזר, ואם
יכול - בתפילות היום - יכון לצאת בשמיעה מהש"ץ.

231. 'אהלי ליובאוויטש' עמ' 139, ועיי"ש בטעם הדבר.
232. כמדומה שרבים מקילים לקדש הלילה על יי"ש כ'חמר מדינה', ראה
בעניין זה בשו"ע אדה"ז סי' ערב ס"י וב'קיצור הלכות', מילואים עמ' סג.

233. מקדשים וטועמים [ראה 'אוצר' עמ' שנא], ומתוועדים כהנהגה רבה
ולו זהו כמו בעוד כמה ענינים שהקלו היום לשמחת התורה.
234. מקדשים וטועמים [ראה 'אוצר' עמ' שנא], ומתוועדים כהנהגה רבה
לעריכת ההקפות בשמחה. וראה 'אוצר' עמ' שנא. 'אהלי ליובאוויטש'

שם (ולהלן עמ' 141) אודות קידוש בשמע"צ בחור"א אף לפני מעריב, ולהלן
עמ' 151 אודות חשיבות ההתוועדות אף יותר מההקפות עצמן, עיי"ש.

234. לקו"ש ח"ט עמ' 371, וש"נ בהערה 6. וראה בזה 'אהלי ליובאוויטש'
עמ' 152.

235. שהיא בדרך-כלל שלוש-ארבע כוסיות ('התקשרות' גיליון יב עמ'
12) - 'אוצר' עמ' שע. וכמו בשנת תשכ"ו (ת"מ כרך מה עמ' 127). חלות

הגזירה גם על שמח"ת מפורשת בכ"מ (כמו בתורת-מנחם כרך מד עמ'
100, וביחידות' שנדפסה בספר היכל-מנחם כרך ג עמ' רנח).

236. ספר-הניגונים ח"א (ניגון א) עמ' ל - מסכת 'תש"א עמ' 86. וראה
סה"ש תפ"ח עמ' 12 וש"נ, סה"ש תש"ב עמ' 13.

237. המנהג בבית-הרב למכור פסוקי 'אתה הראת', ולכבד בפסוק ראשון
ואחרון, ולפעמים פסוקים נוספים, את כ"ק האדמו"ר. בליל שמחת-

תורה, ההכנסה היא לטובת ישיבת תו"ת, וביום שמח"ת ההכנסה לטובת
המוסדות 'מרכז לענייני חינוך' ומחנה-ישראל - ספר-המנהגים.

238. כן מפורש בסה"ש תש"נ ח"א עמ' 615, ודלא כמ"ש בסידורים שונים
שנדפסו לאחרונה.

239. 'אוצר' עמ' שנד-שנו.
240. להעיר מ'שערי הלכה ומנהג' יו"ד סי' קיח, שצ"ע על סמך מה נהגו
בכמה בתי-כנסת להשאיר ס"ת שא"א לתקנם 'בשביל הקפות', עיי"ש.

241. לוח כולל-חב"ד.
242. ובפרט על-פי המפורש בזהר (ח"ג רנב), שעיקר העניין ד'כתר

תורה' שייך בשמחת-תורה דווקא, ומשמחת-תורה נמשך עניין זה על כל
השנה - התוועדויות תשמ"ג ח"א עמ' 308. ואגב, צריך ביאור בכללות ענין

ה'כתר' לס"ת, שנתחדש ע"י הרבי החל מסיים הס"ת לקבלת פני משיח
ה' - ט' שבט תשל"ל, מאי שנא מעניין ניו-סוכה ונוי-מצוות בכלל, שמהגנו

שצ"ל מגוף המצוה ולא באמצעות דברים חיצוניים (כביאור הרבי, ראה
'אוצר' עמ' רסז).

243. סה"ש תש"ד עמ' 31, ושם נתבאר.
244. ספר-המנהגים עמ' 78. וראה 'אוצר' עמ' שנח. 'תורת-מנחם - מנחם-

ציון' ח"א עמ' 227.
245. ספר-הניגונים ח"ג ניגון קסא.

246. שם, ניגון קסג.
247. שם ח"א ניגון קסה.
248. שם ח"ב ניגון קפה - על ניגון זה אמר הרה"ח וכו' ר' לוי-יצחק ע"ה,
שמקובל בידו שהושר בשעת ההקפות אצל אדמו"ר הזקן. הרבי היה

סדר הקפות: כדאמול, "אתה הראת" פסוק בפסוק ולאחר מכן "אב הרחמים". כן עושים שלוש פעמים.

לאחר-מכן, פותחים את ארון-הקודש, מוציאים את כל ספרי-התורה ומקיפים את הבימה ז' חצאי הקפה (בהמשך אחד), בסך-הכול שלוש הקפות וחצי. אבל אומרים את כל סדר ההקפות, ללא הכרזת "עד כאן הקפה...". ומחזירים את כל ספרי-התורה לארון-הקודש (ללא כל אמירה) וסוגרים אותם²⁴⁹.

'אתה הראת' (של פתיחת הארון). י"ג מידות ו'ריבוננו-של-עולם", יהיו לרצון, ואני תפילתי, "ברוך שמי", וכל סדר הוצאת ספר-תורה. מוציאים שלושה ספרי-תורה, בראשון קוראים²⁵⁰ בפרשת "וזאת הברכה", ואם יש צורך, חוזרים כמה פעמים עד שכל הציבור יעלה לתורה. בסיום עולה אחד עם כל הנערים ומברך אתם ברכת התורה.

בבית-הכנסת של הרבי עולים בשמחת-תורה כמה קרואים יחדיו ומברכים כולם כאחד. לכוהן - כוהנים, ללוי - לויים, ולשאר העליות - ישראלים [גם הילדים עולים עם אבותיהם]²⁵¹. למנהגנו: בעליות רגילות כשעולים כמה קרואים ביחד, מברכים כולם כאחד, אבל בעליית 'כל הנערים' מנהגנו שהגדול העולה עמהם מברך ומוציא את כולם²⁵².

אין מנהגנו לפרוש טלית על הנערים ועל שאר העומדים אצל הבימה ולומר "המלאך הגואל"²⁵³. 'חתן-תורה' ו'חתן בראשית' יכולים להיות גם כוהנים או לויים.

אומרים 'מרשות' ל'חתן תורה', וקוראים 'מעונה אלוקי קדם' עד 'לעיני כל ישראל', ואין נוהגים לפרוש טלית על ראש העולה ל'חתן תורה'²⁵⁴. לאחר גמר קריאת הפרשה אומר כל הקהל "חזק חזק ונתחזק", וגם העולה בעצמו אומר כן לפני

ובהערה 10, עיי'ש. וכנראה לא נהגו לעשות או סעודה ממש, ראה 'אוצר' עמ' ש'א ו'עמ' ש'עו.
254. לוח כולל-חב"ד. 'אוצר' עמ' ש'עו.
255. הקריאה - בנעימת הטעמים הרגילה, ולא בנעימת הימים-הנוראים (שם עמ' ש'עו).
256. 'אוצר' שם. וראה פרטים נוספים בהנהגה, במציאות והדעות בהלכה בזה, שם וב'אהלי ליובאוויטש' עמ' 157, ובקובץ 'אהלי שם' גיליון ח' עמ' קנה. מעלים לתורה בכל מחזור (אם ישנם) כהן, לוי וישראלים (כ"מ בשערי-אפרים ש"ח ס"ו, ו'ע' בשו"ע ס"י קלה ס"י ונו"כ).
257. משיחת יום שמחת תש"ט ס"ח (תורת מנחם - התנועותיות) (כד תשי"ט ח"א עמ' 146).
258. 'אוצר' עמ' ש'פ.
259. שם עמ' ש'פ.
260. 'אוצר' עמ' ש'פ.
261. שם עמ' ש'פ.

היה מוסיף עליהם עוד ניגונים²⁴⁹. נוהגים לנגן את ניגון 'הָאֵפ קאזאק' של הסבא משפולי²⁵⁰.

אין מנהגנו לקרוא קריאת התורה לביל שמחת-תורה.

אחר ההקפות (מחזירים את ספרי-התורה לארון-הקודש ללא כל אמירות²⁵¹): "עלינו", 'קדיש יתום', "אל תירא", "אך צדיקים".

סעודת יום-טוב בבית²⁵². בשמיני-עצרת ושמחת-תורה אין טובלים פרוסת המוציא בדבש. ב(כל) יום-טוב "צריך לקבוע כל סעודה על היין, והיינו שישתה יין באמצע סעודתו אם ידו משגת"²⁵³.

"ידוע לכול, שבאמירת "שמע ישראל" בקריאת-שמע על מיטתו בשמחת-תורה, צריך לקבל על עצמו את המסירה ונתינה להרבצת תורה במסירת-נפש בגופו, רוחו ונשמתו, וזו צריכה להיות כל מהותו"²⁵⁴.

שחרית:

בשחרית (בלבד) - נשיאת כפיים בכתפילת מוסף של כל יום-טוב.

לאחר חזרת הש"ץ - 'הלל שלם', 'קדיש תתקבל'. 'שיר של יום', "הושיענו" (אין אומרים "לדוד ה' אורי"), קדיש יתום.

קידוש: "אתקינו" דיום-טוב, "אלה מועדי", "בורא פרי הגפן". ואחר-כך נוטלים ידיים לסעודה או אוכלים כזית 'מזונות'. התנועות²⁵⁵.

מנהגים פעמים רבות בשנת חדוותא - 'אוצר' עמ' ש'נה.
249. כ"ז מ'אוצר' שם.
250. ספר הניגונים ח"א (ניגון כד) עמ' מט - סה"ש תש"ד עמ' 116, וראה סה"ש תורת שלום עמ' 236.
251. 'אוצר' עמ' ש'נט, ע"פ הגהת הרבי ללוח כולל-חב"ד.
252. בסוף התנועות יום ב' דחה"ס תשכ"ז (תורת מנחם) כרך מה עמ' 101, ועיי"ש עמ' 15) ציונה הרבי להכריז, ש"אף שכבר יצאו י"ח קידוש ב'פורס מפה ומקדש' - אעפ"כ יכול כל אחד לקדש עוה"פ בבית, כדי להוציא י"ח את בני הבית". ולכאורה הוא דלא כפס"ד אדה"ז בסי' רע"ג ס"ו שכלתחילה לא יקדש להם אם יודעים לקדש לעצמם (ובסי' ח ס"א וקפ"ו ס"ד אף לא הוזכר שזה רק לכתחילה. מאידך בקו"א ס"י ערב ס"ק ב כתב "ואף זאת אינה חובה גמורה, כי רבים חולקים" והוא כנראה ע"פ מנהג העולם להקל בזה, ראה תהלה לדוד ס"י ח ס"ק ג, והנסמן בש"ש כהלכת ח"ב פנ"א הע' יג.
253. שו"ע אדה"ז ס"י תקכ"ט ס"ד (וכיוון שכתב "אם ידו משגת", אולי אין חיוב זה למי שקשה לו גם מבחינת בריאות עד"מ, משא"כ בשמחה דלהלן). זאת מלבד חובת השמחה בין. אבל לכאורה אם עשה כן פ"א ביום, יצא גם ידי שמחת יו"ט. משא"כ כשיוצא י"ח שמחה בין הקידוש (תורה) ידי יין, פסחים קחב. שיהות קודש תשל"א ח"ב עמ' 87. וראה 'התקשרות' גיליונות תסג ותקל"ט), עדיין לא קבע סעודתו על היין.
254. סה"ש תש"ד עמ' 39 (בתרגום לה"ק - עמ' לו).
255. ואף שלכאורה יש בעיה בהתנועות לפני מוסף עפ"י מ"ש בשו"ע אדה"ז ס"י רפ"ו ס"ד, אולי י"ל עפ"י מש"כ בספר השיחות תש"א עמ' 120

אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות אומר "אב הרחמים"²⁶⁹. "אשרי". "הללו". ומחזירין הספר-תורה להיכל. 'חצי קדיש', ומתפללין 'מוסף'.

'הזכרת הגשם': קודם תפילת לחש של מוסף מכריז השמש "משיב הרוח ומוריד הגשם", ומתפילה זו מתחילים לומר זאת בכל התפילות.

המתפלל ביחיד - ימתין עם תפילת המוסף עד שיתפללו הציבור, כדי שיוכל לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם". מי ששמע הכרזת "משיב הרוח ומוריד הגשם" קודם שהתפלל תפילת שחרית - אם אינו מתפלל במניין אחר, אומר גם בתפילת שחרית "משיב הרוח ומוריד הגשם"²⁷⁰. טעה ואמר "מוריד הטל" - אינו חוזר.

בחזרת הש"ץ - תפילת גשם. אין נושאים כפיים. **שיעורי חת"ת:** לומדים היום²⁷¹ פרשת ברכה החל מ'חמישי' עד סיום הסדרה עם פירש"י, ופרשת בראשית עד 'חמישי' עם פירש"י.

תזכורת: כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג, בעת ההתוועדות של שמחת-תורה (או שבת בראשית), להזכיר על-דבר השתתפות כל אחד ואחת במגבית 'קרן השנה' (מניין ימי שנת תשע"ח - שנ"ד).

מוצאי יום-טוב:

הבדלה: מתחילים "הנה א-ל ישועתי"²⁷². ברכת הגפן, ברכת המבדיל.

רבים נוהגים (על-פי מנהג האריז"ל²⁷³) לערוך הקפות בארצנו הק' גם בלילה זה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה מעודד את השמחה, ושולח מברקים למקומות המרכזיים (כפר-חב"ד, נחלת-הרב-חב"ד²⁷⁴ וירושלים ת"ו) מדי שנה בשנה.

מניחים את ספר-התורה השני על הבימה ליד ספר-התורה הראשון, ולא יסירו את ספר-התורה הראשון עד שיניחו על הבימה את ספר-התורה השני. מגביהים וגוללים את ספר-התורה הראשון, ואין מהפכים אותו ופניו אל העם, ואין משנים במאומה מסדר ההגבהה של כל השנה²⁶².

אומרים "מרשות" ל'חתן בראשית' בלשון יחיד ככתוב בסידור. וקוראים מ'בראשית ברא' עד "אשר ברא אלוקים לעשות", ואין נוהגים לפרוש טלית על ראש העולה ל'חתן בראשית'. הקהל עונה בקול רם - אחר כל יום בבריא - את הפסוק "ויהי ערב ויהי בוקר יום..."²⁶³, והקורא אומר אחריהם, וכשמגיע הקורא ל'ויכול' אומרים כולם²⁶³ "ויהי ערב... יום השישי ויכולו..." - בהמשך אחד²⁶⁴ עד "לעשות", והש"ץ חוזר אחריהם²⁶⁵.

מניחים את ספר-התורה השלישי אצל השני, ואומרים חצי-קדיש. הגבהה גלילה. מפטיר בספר השלישי במוסף היום בפרשת פינחס. הפטרה: "ויהי אחרי מות משה... רק חזק ואמץ" (יהושע א.).

אחרי קריאת התורה אומרים את הפיוטים: "שישו ושמחו", "התקבצו", "אגיל ואשמח"²⁶⁶, "אשריכם ישראל", כנדפס בסידור (אחר סדר הקפות)²⁶⁷.

אחר-כך היו רוקדים ריקוד נוסף בניגון שמחת-תורה, בהתלהבות גדולה²⁶⁸.

"יזכור": מי שיש לו אב ואם - יוצא מבית-הכנסת. אבלים בתוך שנתם (רח"ל) נשארים בבית-הכנסת, אבל אין אומרים "יזכור". בהזכרת

262. 'אוצר' עמ' שפא.

263. הרב, שעלה תמיד ל'חתן בראשית', אמר הן את 'ויהי ערב' והן את 'ויכול' (עכ"פ התחיל לאומרים) עם הציבור (ולא עם הבעל-קורא).

264. גם משום שהוא ראשי-תיבות שם הוי"ה: "יום השישי ויכולו השמיים", ולכן אין מפסיקין בו. ראה נטעי גבריאל סוכות פצ"ג סכ"ו מהלבוש ומהר"ל וכו'.

265. 'אוצר' עמ' שפד-שפה.

266. ב'אוצר' עמ' שפד, כתב שצ"ל בו (בוא"ו ולא באל"ף) יבא צמח" (ולא ציין מקור לדבריו). אמנם בשיחה המוגהת האחרונה לע"ע דליל שמח"ת קודם הקפות תשנ"ב ס"א (סה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 37) בגוף השיחה, נדפס כבסידור: "בא (באל"ף) יבא צמח בשמחת תורה".

267. לוח כולל-חב"ד, ע"פ מש"כ בסידור שאומרים זאת אחר (כל 'אחר' - סמוך, רש"י בראשית טו"א) קרה"ת. והטעם לכאורה כיוון שקרה"ת היא שלימות השמחה שעליה מדובר בפיוטים אלו, ורק אח"כ אומרים שאר האמירות ו'יזכור' בכללן, שהן עניינים בפ"ע. ודלא כמנהג הרווח בארה"ק שהובא בלוח 'דבר בעתו' לומר זאת בסיום כל העניינים, אחרי 'יזכור' ולפני 'הללו'. (ואגב, אמר לי ש"ץ ותיק מחסידי פולין באה"ק, שקשה עליו ביותר המעבר משמחת הקפות וקרה"ת ל'יזכור', מ'יזכור' שוב ל'שישו ושמחו', ושבו - לתפילת 'טל', בקיטל ובנגינה מעין 'נעילה').

268. קובץ ליובאוויטש, גיליון 13 (תשט"ז) עמ' 64.

269. רצוי לקרוא לכל היוצאים מביה"כ ל'יזכור' לחזור פנימה לפני אמירה זו.

270. ס' המנהגים שם, עמ' 69 (עיי"ש בהערה).

271. שערי הל' ומנהג ח"ה סי' פח, עיי"ש.

272. בפרמ"ג סי' תצא, משבצות ס"ק א, כתב שגם במוצאי יו"ט לחול אומרים פסוקים אלו (במנהגנו), אלא שהעולם אינו נוהג כן כמ"ש בלקוטי מהר"ח (סדר הבדלה מוצ"ש ד"ה ועיין בפרמ"ג, בדפוס ראשון ח"ב פבא).

273. ולהעיר מההוראה (ע"פ רשימות היומן' עמ' שלב. 'התקשרות' סוף גיליון רב"י) שגם היוצאים ידי-חובה אומרים פסוקים אלו בלחש עם המבדיל, (כמ"ש ב'ספר מהר"ח - מנהגים' עמ' רכז, עיי"ש בהערה 5, ובלקוטי מהר"ח ה"ל) וגם ברכות הריח והאור אומר כ"א לעצמו.

273. כף החיים סי' תרס"ט ס"ק ל, וש"נ.

274. ולהעיר מדעת הרמב"ם בהל' קידוש-החדש פ"ה ה"ב בעניין יום-טוב שני ביישובים החדשים בארה"ק, והתייחסות הרבי לזה בס' 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רסב וח"ב עמ' רס, וש"נ.

במוצאי שמחת-תורה מכריזים: "ויעקב הלך לדרכו"²⁷⁵.

מי שלא הספיק לפני-כן, יסיים את פרשת **ברכה** שניים מקרא ואחד תרגום עוד הלילה²⁷⁶.

למנהג רבותינו נשיאינו, יש לקרוא הלילה שמו"ת עלייה אחת או שתיים מפרשת **בראשית**, ומחר אחרי חצות לקרוא שוב מתחילתה עד גמירא עם ההפטרה, ובשבת לפני תפילת שחרית לקרוא שוב 'שביעי'.

נזהרים (על כל פנים לכתחילה) שלא להפסיק באמצע קריאת שמו"ת²⁷⁷.

275. לקוטי שיחות חלק י' עמ' 192. וראה 'אוצר' עמ' שצג, וש"נ.
276. לאחר חצות. - ולא כבכל פרשה, שי"א (שו"ע אדה"ז סי' רפה ס"ה) שניתן להשלימה עד יום ג', כיוון שבשמו"ת מסיימים את כל התורה ומתחילים אותה מחדש (אם כי 'דחק ונכנס' מועיל תמיד) - התוועדויות תשמ"ז ח"א עמ' 350. וראה התוועדויות תשמ"ז ח"א עמ' 396.
277. שו"ע אדה"ז סי' רפה ס"ו. 'התקשרות' גיליונות: תסז עמ' 20, תפט עמ' 19.

ב"ה

לחיות עם הרבי - סביב השעון

וידאו מהרבי ברצף בכל שעות היממה

לבית חב"ד, בית הכנסת, לעסק או למוסד החינוכי, התוכן מתעדכן כל העת, בקטעים רלוונטיים תוכן מרתק ומותאם לקהל היעד

מבצע מיוחד לארץ הקודש: הנחה 35% לשנה הראשונה

פרטים והרשמה: JEM ישראל < did.li/JEM-tv < 03-3083554

JEM

עת לדעת

אירועים בדברי ימי חסידות חב"ד על-פי לוח השנה

מבוסס על הספר 'עת לדעת',
מאת השליח הרב אברהם שמואל בוקיעט ע"ה
מוקדש לעילוי נשמתו

י"ב תשרי

תקל"ז

יום הסתלקות הרה"ק ר' אברהם המלאך, בנו יחידו של הרב המגיד ממזריטש, בגיל שלושים ושבע. מנוחתו כבוד בעיר פסטוב שליד קייב באוקראינה.

הרה"ק ר' אברהם נקרא בפי כל "המלאך", כי היה קדוש מרחם. דרך עבודתו היתה נפלאה מאד. כשהיה מתלהב היה קרוב לכלות הנפש.

על גודל קדושתו של הרב המלאך סיפר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק: בשעה ש"המלאך" התפלל ברכת "יוצר אור" היתה התלהבותו גדולה כל כך, שאפשר היה להדליק ממנה קיסם, והפטיר אדמו"ר הצ"צ: אין זו גוזמא!

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ כותב: להרב המלאך לא היתה שייכות לעולם הזה כלל; הוא היה מופשט לגמרי מהעולם.

מעניין לציין: באותו יום שהמלאכים ביקרו את אברהם אבינו לאחר ברית המילה שעשה לעצמו (לפי דעת פרקי דרבי אליעזר) שזה היה ביום הכיפורים), ביום שלישי למיתו - הוא יום ההילולא של הרה"ק ר' אברהם המלאך.

י"ג תשרי

תרמ"ג

יום הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהר"ש, אור ליום שלישי בשעה 11:51 בלילה, בגיל ארבעים ושמונה וחצי. מנוחתו כבוד בעיר ליובאוויטש ליד ציון אביו כ"ק אדמו"ר הצמח צדק.

לפני הסתלקותו ביקש שכל אחד מילדיו יכנס אליו כדי להיפרד ממנו. נכנסו רבי זלמן אהרן

ט' תשרי

תקנ"ג

כ"ק אדמו"ר הזקן ביקר בציון קבורתה של הרבנית דבורה לאה והורה לקחת גם את התינוק (ה'צמח צדק') לשם. בעמדו ליד הקבר, אמר:

דבורה לאה בת שטערנא! היום ערב יום הכיפורים, ברכי נא את בנך יחידך היתום מנחם מענדל בן דבורה לאה, שזה הקטן גדול יהיה בתורת הנגלה והנסתר בהצלחה, במעשים טובים ובאריכות ימים ושנים. בקשי נא רחמים עליי, על קהל עדת החסידים ועל תורת הבעל שם טוב!

י' תשרי, יום הכיפורים

תקנ"ג

כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בהיותו אז בגיל שלוש, צם ביום הכיפורים כמו המבוגרים.

י"א תשרי

תקנ"ג

כ"ק אדמו"ר הצמח צדק הוכנס ללמוד ב"חדר" על ידי סבו כ"ק אדמו"ר הזקן. רבינו הזקן גם לקח את הצמח צדק לקבר אימו, וליד הקבר הכריז בקול חזק ושמח:

מזל טוב דבורה לאה בת שטערנא! היום אני מכניס את בנך מנחם מענדל בן דבורה לאה לתורה. ברכי אותו כשם שנכנס לתורה כן יכנס לחופה ולמעשים טובים באריכות ימים ושנים!

לזכות יהודים במצוות מעשיות. המבצע תפס תאוצה, וכעבור שנים אחדות בלבד, זכו רבבות יהודים לברך על ארבעת המינים, על ידי חסידי חב"ד ש"שטפו" את רחובותיה של ארץ ישראל, ניו יורק וכל רחבי תבל.

בשנים מאוחרות יותר, צירף הרבי לחג גם את "מבצע סוכה". הרבי ביקש להקים סוכות בבסיסי הצבא, וכן בקיבוצים שהתעוררו כבר לענייני אידישקייט, או להשתדל במזכירות הקיבוץ שבעצמם יקימו סוכה. המטרה היא - לזכות את היהודים בנטילת ד' מינים בסוכה דווקא, וכן לזכותם בברכת "לישב בסוכה".

תשמ"א

כ"ק אדמו"ר התחיל לומר שיחה בכל לילה מלילות חג הסוכות.

ט"ז תשרי

תרמ"ג

קבלת הנשיאות של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, ע"י אמירת המאמר הראשון ברבים, שהתחלתו במילים: "כתר יתנו לך וגו'". היה זה בתוך שבעת הימים להסתלקות אביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש ב"ג תשרי. לע"ע לא מצאו את המאמר.

תרס"ט

יום פטירתו של הרה"ק רבי שלום דובער מרעציצא, בן הרה"ק יהודה לייב - המהרי"ל מקאפוסט - בן כ"ק אדמו"ר הצמח צדק. הרה"ק הרש"ב מרעציצא נולד בעיר ליובאוויטש. לאחר הסתלקות זקנו כ"ק אדמו"ר

(הרז"א), אחריו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שבכה מאד, ואחריו הבן הצעיר רבי מנחם מענדל, ושוחח עם כל אחד. אחריהם נכנסו הבנות, כשנכנסה הבת הצעירה חיה מושקא, שהיתה אז ילדה בת אחת עשרה, אמר לה: "אני ואמא היינו צריכים להוביל אותך לחופה, אבל כאשר הקדוש ברוך הוא אינו רוצה" - - - ובירך אותה בהנחת ידיו הקדושות על ראשה. מיד לאחר שיצאו ילדיו, נסתלק מן העולם כשהוא יושב על כיסאו. מספרים על גבורת רוחה של הרבנית דבורה לאה בת כ"ק אדמו"ר מהר"ש, שכאשר נודע לה על הסתלקות אביה, הסתובבה ופניה אל הקיר, וכך עמדה במשך שלוש יממות; היא לא ידעה ולא שמעה מכל הנעשה סביבה!

ט"ו תשרי, חג הסוכות

תרצ"ה

יום פטירתו של הרה"ח ר' משה אריה לייב גינזבורג חתנו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש. הובא למנוחות ביום ב' דחג הסוכות, ומנוחתו כבוד במלחובקה שליד מוסקבה.

בשנת תרל"ב נשא לאישה את הרבנית דבורה לאה וכל ימיהם התגוררו בעיר ויטבסק. כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מספר בשיחותיו על ביקוריו אצל דודו ודודתו בעיר ויטבסק, ועל הסיפורים הרבים ששמע בביתם.

תשי"ד

"מבצע ד' מינים" הוא מהמבצעים הראשונים שייסד הרבי. שנת תשי"ד היתה השנה הראשונה שבה יצאו חסידי חב"ד בחג הסוכות וזיכו יהודים בנטילת לולב. ה"כיוון" היה יציאה אל הרחוב

עת לדעת

אירועים בדברי ימי חסידות חב"ד על-פי לוח השנה

מבוסס על הספר 'עת לדעת',
מאת השליח הרב אברהם שמואל בוקיעט ע"ה
מוקדש לעילוי נשמתו

כ"ב תשרי, שמחת תורה

תקפ"ט

יום פטירתו של הרה"ק רבי אהרן הלוי מסטראשעלע מגדולי תלמידי כ"ק אדמו"ר הזקן, בגיל שישים ושלוש. מנוחתו כבוד בסטראשעלע. רבינו הזקן קרבו וחבבו במאד והורה לו ללמוד ביחד עם בנו כ"ק אדמו"ר האמצעי. הם היו לומדים יחד נגלה וחסידות והיתה ביניהם אהבה עזה כאחים ממש. כ"ק אדמו"ר האמצעי היה אומר שבאמירת "דורשי יחודך כבבת שמרם" הוא מכון בפרט על חברו רבי אהרן.

תשל"ח

כ"ק אדמו"ר קיבל התקף לב באמצע עריכת ה'הקפות' בליל שמיני עצרת. בעיצומה של ההקפה הרביעית, ניכר לפתע על הרבי כי הוא חש ברע. הציבור המבוהל לא רצה שהצפיפות והדוחק יכבידו על הרבי ועזב בבהלה את בית הכנסת ורק פחות ממאה איש נשארו באולם הגדול. הרבי לא שעה להפצרת המזכירים לעלות לחדרו לנוח מעט, ובו במקום ציווה להמשיך את ההקפות עד תומן ואף סירב לשתות באומרו שאינו שותה מחוץ לסוכה.

ההקפה החמישית וכן השישית נעשו במהירות. את ההקפה השביעית והאחרונה נוהג הרבי לערוך בעצמו במרכז בית הכנסת; כל הנסיונות להניאו מן המאמץ הכרוך בכך - עלו בתוהו. הרבי לקח בידיו הקדושות ספר תורה וצעד לעבר בימת ההקפות במרכז אולם בית הכנסת.

מאוחר יותר, כשקבעו הרופאים שבעיצומה של ההקפה הרביעית היה הרבי נתון בהתקפת לב קשה, הביעו פליאה עצומה על כך שהרבי

הצמח צדק, עבר יחד עם אביו לעיר קאפוסט. אחרי הסתלקות אביו, נשאר בקאפוסט והיה מקושר לאחיו הרה"ק רבי שלמה זלמן (ה"מגן אבות").

כעבור מספר שנים נתמנה לרב בעיר רעציצא הסמוכה לעיר הומיל. לאחר פטירת אחיו, האדמו"ר מקאפוסט, החלו רבים מחסידי אחיו לנסוע אליו וקיבלו אותו כאדמו"ר עליהם.

תשמ"א

כ"ק אדמו"ר מקים את ארגון הילדים העולמי "צבאות השם" במעמד מיוחד שבו השתתפו אלפי ילדים שלפני גיל מצוות.

תש"נ

באמצע השיחה הורה כ"ק אדמו"ר לצעוק ג' פעמים: "צמח צמח צמח", בכדי לזרז את הגאולה ע"י משיח צדקנו הנקרא 'צמח'. בסיום השיחה הקהל כולו הכריז שלוש פעמים: 'צמח'!

כ"א תשרי, הושענא רבה

תקכ"ז

התגלות הבעל שם טוב לכ"ק אדמו"ר הזקן בהקיץ בפעם הראשונה (הבעש"ט נסתלק בשנת תק"כ).

בהושענא רבה, כשהרב המגיד ממעזריטש נכנס לסוכה, נכנסו אחריו גם רבינו הזקן. אמר לו הרב המגיד: נעל את הדלת, שאף אחד לא יכנס; אל תהיה בהתפעלות כי אם ב'התיישובות', ולא ב'מקיף' כי אם ב'פנימי'; הרבי, הבעל שם טוב, בא!

עת לדעת

אירועים בדברי ימי חסידות חב"ד על-פי לוח השנה

מבוסס על הספר 'עת לדעת',
מאת השליח הרב אברהם שמואל בוקיעט ע"ה
מוקדש לעילוי נשמתו

בחוץ, ברחוב איסטערן פארקוויי עמד קהל האלפים נבוך ומבולבל...

תשמ"א

בליל שמיני עצרת ובליל שמחת תורה, רקד כ"ק אדמו"ר עם ילדי "צבאות ה'" בהקפה ה'. הרבי רקד לבדו עם כל הילדים באמצע בית הכנסת... היה זה מחזה נדיר ומופלא.

נראה כי הריקוד המיוחד בא כהמשך להקמת ארגון "צבאות ה'" לילדי ישראל, ע"י הרבי באותה שנה.

המשיך בריקוד, דבר שעל פי דרך הטבע הוא כמעט בלתי אפשרי.

הרבי נהג לרקוד בהקפה השביעית יחד עם גיסו הרב שמריהו גוראריה ז"ל. החסידים ניצלו עובדה זו כדי לבקש מהרש"ג שיקצר בריקוד ככל שיוכל, ואכן כשהבחין הרש"ג לאחר מספר סיבובים, בחיורון על פני הרבי - הפסיק מיד לרקוד; הרבי חיך ושאל מדוע חדל מן הריקוד...

בתום ההקפה הרבי חזר למקומו ובסיום התפילה הכריז הרבי שלוש פעמים "גוט יום טוב" ועשה בידי תנועות נלהבות, כאשר גופו הקדוש מתנענע בצורה חזקה. מיד כשיצא הרבי מבית הכנסת ועלה לחדרו - נכנס לפעולה צוות המזכירים שהיה מבוהל ממראה הרבי בהקפות.

לחיות עם הזמן

זמני השבוע

תאריך	עלות השחר		זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים
	120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה							
ו', ט' בתשרי	4.43	5.30	5.51	6.48	9.32	12.27	12.57	18.12.9	18.37
ז', י' בתשרי	4.43	5.30	5.52	6.49	9.33	12.27	12.57	18.11.7	18.36
ח', י"א בתשרי	4.44	5.31	5.52	6.50	9.33	12.27	12.57	18.10.5	18.35
ט', י"ב בתשרי	4.45	5.32	5.53	6.51	9.33	12.27	12.57	18.09.3	18.34
י', י"ג בתשרי	4.46	5.32	5.54	6.51	9.33	12.26	12.56	18.08.2	18.32
יא', י"ד בתשרי	4.46	5.33	5.54	6.52	9.34	12.26	12.56	18.07.0	18.31
יב', ט"ו בתשרי	4.47	5.34	5.55	6.53	9.34	12.26	12.56	18.05.9	18.30
יג', ט"ז בתשרי	4.48	5.34	5.56	6.54	9.34	12.26	12.56	18.04.8	18.29
יד', י"ח בתשרי	4.48	5.35	5.56	6.54	9.34	12.26	12.56	18.03.6	18.28
טו', י"ח בתשרי	4.49	5.36	5.57	6.55	9.35	12.25	12.55	18.02.5	18.27
טז', י"ט בתשרי	4.50	5.36	5.58	6.56	9.35	12.25	12.55	18.01.5	18.26
יז', כ' בתשרי	4.50	5.37	5.58	6.57	9.35	12.25	12.55	18.00.4	18.25
יח', כ"א בתשרי	4.51	5.38	5.59	6.57	9.36	12.25	12.55	17.59.3	18.24
יט', כ"ב בתשרי	4.52	5.39	6.00	6.58	9.36	12.25	12.55	17.58.3	18.23
כ', כ"ג בתשרי	4.52	5.39	6.01	6.59	9.36	12.25	12.55	17.57.3	18.22

הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.

זמני הדלקת הנרות

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
יום הכיפורים	17:31	18:47	17:53	18:49	17:41	18:48	17:53	18:49
חג הסוכות	17:25	18:42	17:47	18:43	17:35	18:42	17:48	18:44
שבת חול-המועד	17:23	18:39	17:45	18:41	17:33	18:40	17:45	18:41
שמחת תורה	17:18	18:34	17:39	18:36	17:28	18:35	17:40	18:36
בראשית	17:16	18:33	17:37	18:34	17:25	18:33	17:38	18:35

לחיות עם הזמן

לוח ללימוד הרמב"ם ט' בתשרי ה'תשפ"ה – כ"ג בתשרי ה'תשכ"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט' בתשרי	הל' טומאת מת פרק טו-יז.	הל' קרבן פסח פרק ג.	מ"ע קז.
ש"ק	י' בתשרי	פרק יח-כ.	פרק ד.	מ"ע קז.
א'	י"א בתשרי	פרק כא-כג.	פרק ה.	מ"ע קז.
ב'	י"ב בתשרי	פרק כד-כה. הל' פרה אדומה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ו.	מ"ע קז. קיג.
ג'	י"ג בתשרי	פרק ב-ד.	פרק ז.	מ"ע קיג.
ד'	י"ד בתשרי	פרק ה-ז.	פרק ח.	מ"ע קיג.
ה'	ט"ו בתשרי	פרק ח-י.	פרק ט.	מ"ע קח.
ו'	ט"ז בתשרי	פרק יא-יג.	פרק י.	מ"ע קח.
ש"ק	י"ז בתשרי	פרק יד-טו. הל' טומאת צרעת.. בפרקים אלו. פרק א.	הל' חגיגה.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קח. קא.
א'	י"ח בתשרי	פרק ב-ד.	פרק ב.	מל"ת שח. שז.
ב'	י"ט בתשרי	פרק ה-ז.	פרק ג.	מ"ע קיב.
ג'	כ' בתשרי	פרק ח-י.	הל' בכורות.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קי.
ד'	כ"א בתשרי	פרק יא-יג.	פרק ב.	מ"ע קיא.
ה'	כ"ב בתשרי	פרק יד-טז.	פרק ג.	מ"ע קב. קג.
ו'	כ"ג בתשרי	הל' מטמאי משכב ומושב.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ד.	מ"ע צט.

לזכות אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' **אברהם משה דייטש** והרה"ח ר' **גבריאל גופין** שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' **זלמן יודא** ור' **יוסף יצחק**,
בני הרה"ח ר' **שלום ישעי'** ע"ה **דייטש**